

РрШ612-4/1
Т-46

П. ТИЧИНА
ШОЄЗІЇ

УКРАЇНСЬКЕ
ДЕРЖАВНЕ
ВИДАВНИЦТВО

Б-У КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ +

Шифр РкШ16(2-ук) 746 Інв. № 44977

Автор Тигина П.

Назва Поезії (1941-1944)

Місце, рік видання Кіх, 1995

Кіл-ть стор. 124, [4] с.

-\\- окр. листів _____

-\\- ілюстрацій _____

-\\- карт _____

-\\- схем _____

Том _____ частина _____ вип. _____

Конволют _____

Примітка:

18.09.2007,

П. ТИЧИНА

ПОЕЗІЇ

(1941 - 1944)

КИЇВ

1945

ХАРКІВ

П. ТИЧИНА

ПОЕЗІЇ

УКРАЇНСЬКЕ ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО

МИ ЙДЕМО НА БІЙ

Ти, земле наша, рідная, святая!
Ти, батьківщино любя, золотая!
Це знову напад? З ворогом двобій?
Ми чуєм, нене! Ми йдемо на бій!

Чого від тебе ворогу потрібно?
За що свою він злість зганяє дрібно?
Бо ти єдина, вільна на весь світ,
в тобі свобода й сонце, ясен-цвіт!

Чого той ворог так кипить, лютує?
Бо в нас пшениця вистига, квітує.
Чого той ворог нападуть спішить?
Бо він вже знає, що йому не жить.

Бо ним в Європі скорені народи
повстати можуть за зорю свободи.
А тим народам приклад і мета —
лиш ти, радянська земле золота.

Ворожа ставка—ой же буде бита:
Червона Армія—вся славою повита!
Ми переможем! В нашій бо землі
і правда, й сила, й Сталін у Кремлі.

Ти, земле наша, рідная, святая!
Ти, батьківщино любя, золотая!
Це знову напад? З ворогом двобій?
Ми чуєм, нене! Ми йдемо на бій!

ТОБІ, НАРОДЕ ЛЮБИЙ МІИ

І сонце, й день, і вишня в цвіті,
і творчості крилата мить...
Нема краси другої в світі,
як починаєш ти ходить.

І дужі м'язи, й пружні жили,
і відчуження гроз в собі...
Нема другої в світі сили,
як брати участь в боротьбі.

Але ця сила — повним ходом
сама не прийде, не вбіжить...
Її навчайся ти з народом:
і як боротись, як і жить.

Життя пройти не екскурсантом, —
не гостем на коротку мить...
Хай діалектика бриллянтном
в твоїх подіях заблищить.

Перо моє пісні мережить,
пісні, що закликають в бій.
Та сила ж їх — тобі належить,
тобі, народе любий мій!

Тече вода, шумлять осоки,
на прив'язі стоять човни...
Земнії соки, свіжі соки —
як освіжають нас вони!

Матерію мій розум стежить,
вивчає рух, закон подій...
Але це все ж тобі належить,
тобі, народе любий мій.

І сонце, й вітер, свисти хвої,
майбутнього передчуття...
Немає мужності другої,
як не боятися життя.

І серце й племінь!—ніж по брусу!—
обточка гостроти ідей...
Нема сильніш од землетрусу,
як потрясать серця людей.

Але ти зможеш потрясати
лише тоді, тоді, тоді,
як сам в душі не волосатий,
як в тебе думи молоді.

Слівце твоє легке, як п'єрце
(хоч би й старі твої літа),—
і дівчині впаде на серце,
і всю країну обліта...

Чи буде грім, чи буде стужа —
ти прожени іржавий жаль:
ти будь виносливим, як дужа
аустенітова сталь.

Дивитися і підмічати,
виводить висновок з подій,—
тобою ж хочу я звучати,
народе рідний, любий мій.

Як хочеш жить од роду й роду—
душі ти в мріях не гойдай,
а рідному своєму народу
і Сталіну себе віддай.

„СВИНЯ - НАПОЛЕОНЧИК“

Сказала раз свиня собі:
— Ну, чим я не персона?
Ростуть же груші на вербі —
то ж можу й я у цій добі
пограть в Наполеона.

І стала рилом підривать
радянськїї кордони,
і стала хитро поглядать,
ще й істерично верещать
у два свинячих тони:

— Ось я свиня—то вже свиня!
Од всіх свиней свиніша!
Ніхто мене хай не спиня,
бо філософія моя —
щоб я була ситніша.

А їй з радянської землі
як цопнули по рилу!
Аж клюнула свиня землі,
аж в голові гули джмелі
і дроз пїшов по тілу...

І стала вухами тріпать
і по-фашистськи хрюкать:
— Навчусь зозулею кричать,

бо щось я стала примічати—
прийдеться мені кукать.

А їй з радянської землі:
— Ой, кукнеш ти, та й скоро!
Свиня в Європі на столі?
Ми знищимо твої плани злі,
фашистська потворо!

Та знов її вогнем, вогнем,
а під бочок штиками.
Чекай, іще не так труснем!
У тебе й думку ми зітрем,
як воювать із нами.

Тріщи, бряжчи, жерстяним сям,
порожній балабончик...
Тебе уб'єм — і казка вся.
Віднині будеш зватися
„Свиня - наполеончик“.

ЯК СТАЛІН НАС КЛИКАВ ДО БОЮ

Як Сталін нас кликав до бою,
він дав нам знаряддя до рук,
щоб ним розквитатись з тобою,
фашистська гадюко з гадюк.

В чім суть твоя — діло підлоти?
Кишені чужої проріз? —
Дадуть тобі наші пілоти,
як брязнеш навіки униз!

Ти вдерся, щоб пити і їсти?
Ну що ж бо — цього у нас є.
Дадуть тобі наші танкісти
у самеє серце твоє!

За кров, за знущення, руїну —
за все ми відплатим тобі!
Ніколи ти нашу країну
не зловиш у цій боротьбі!

І форма твоя як у спрута,
й доктрина — як вітер в трубі...
Потворо треклятая, люта,
навіщо культура тобі?

Шахрай ти, брехні проповідник,
безумством од тебе несе...

Ім'я тобі просто — негідник,
бандит, злодіюка та й все.

Пророка ти корчиш, неситий?
В душі ж ти весь голий як єсть.
Ой будем тебе ми косити
за нашу свободу, за честь!

За кров, за знущання, руїну —
за все ми відплатим тобі!
Ніколи ти нашу країну
не зламиш у цій боротьбі!

Ти маска, хитрющая маска, —
ми спустим тебе із висот.
Землі захотів ти? — будь ласка,
землею заб'єм тобі рот!

Ти клоун, ти вічний кривляка, —
у тебе й мозки шкереберть...
Хлібця захотів ти? — собака! —
Не хліба дістанеш, а смерть.

Кричиш ти про себе з одчаєм,
кричиш перед страшним кінцем.
Бо ми ж тебе добре стрічаєм
залізом, вогнем і свинцем!

За кров, за знущання, руїну —
за все ми відплатим тобі!
Ніколи ти нашу країну
не зламиш у цій боротьбі!

Все красти тобі та все красти?
Спіткнешся... Ой, бре море, бре...

Прийдеться ж бо так тобі впасти,
що й ворон кісток не збере!..

Ти думав, що в нас тут „пейзани“?
Й війна — як проходка у гай?
А тут ось кругом партизани —
хоч просто візьми та й лягай...

І хай це тебе не втішає,
що ти в наші межі забіг.
Завжди перемогу рішає
правдивість війни, не „бліц-кріг“.

За кров, за знуцання, руїну —
за все ми відплатим тобі!
Ніколи ти нашу країну
не зламиш у цій боротьбі!

ЗА ЗЕМЛЮ РАДЯНСЬКУ

Вранці - рано до селянки в хату
не вовки вбігали, не гієни, —
то з ворожої землі чужої
два голодних вдерлись розбишаки.

Що один з них офіцер німецький,
а другий слуга - жовтоблакитник.
— Гей, Мокрино, ти селянська шкуро!
Ми спішим у ліс на партизанів —
то ж давай нам молока... та швидше!
(П'ять солдатів жде ще за ворітьми).
Хліба пошукай, і масла, й сала!
Як нема — піди позич в сусідів.
Ну ж, не стій, бо ще не так примусим.

І прокинулись од крику діти:
— Мамо! Може, татко? Де наш татко?
Та, протерши кулачками очка,
враз заплакали, в куток забились.

Затремтіла тут Мокрина з гніву,
затрусилася, здійнявши руки:
— А не діждете, щоб я кормила!
Вже ж ви все забрали, ненажери!
Що вам треба, іроди прокляті?
Мало ще того, що ви зробили?
Тиждень, як мого ви чоловіка
витягли із хати на розправу.
Де він є? За що його забрали?

І, розсівшись важно на ослоні,
пфенькнув - цвенькнув офіцер німецький
— Цить! Чи знаєш, хто перед тобою?
Ми тевтони! Щонайвища раса!
Ми прийшли зробити вас рабами.
Але що... Хіба ж ти зрозумієш?
Гей, слуго німецький, іскажи їй
(це ж твоє єдинокровне кодро),
розкажи, що ми, мовляв... ну, словом,
їсти хай скоріш шукає, їсти!

— Їсти!—заревів жовтоблакитник,—
хоч сказись, а подавай на стіл нам!
Чи оте, чи се — яке завгодно,
тільки щоб і німця ж не прогнівають.
Як поб'єм Залізка - партизана —
зараз вам попа я підшукаю.
Отоді молебня ми відправим,
заспіваєм разом „Ще не вмерла“.
Ми ж ідем створить старий порядок,
гетьмана над вами настановим,—
ти б раділа, тіточко, раділа,
що більшовиків твоїх воюєм.

З гнівом кинула Мокрина в вічі:
— Геть од мене, слинява гадюко!
Ти круг серця хочеш обкрутиться?
Одійди! Коли б я силу мала —
я б руками всіх вас подушила!
Хочете, щоб всім я вам раділа?
(а сама як полотно поблідла).
Добре... дуже вам, кати, радію,
ще й подякувати можу. Ось вам! —
І, підбігши, плюнула в обличчя —
як одному, так і другому: — Собаки!
Розтерзайте, а мовчати не буду!

Пфенькнув-цвенькнув офіцер німецький:
— Що! На мене? Як вона посміла?
І, схопившись миттю із ослона,
вихопив свого він револьвера.

Та не встиг він стрельнуть, як Мокрина
кулаком йому підбила руку.

Одлетів той револьвер, де діти.
— А, ти он як?— офіцер підскочив,
обома струснув за плечі жінку
й пхнув її щосили він од себе.

Як підкошена Мокрина впада
головою просто на долівку.

— Будьте прокляті!..— лиш стогін
вирвавсь.

— Мамо! Мамо!— діти закричали,
закричали, в плач заголосили.

Кинувся, як звір, жовтоблакитник.
Сівши зверху, став крутить їй руки,
в рота їй забив суху ганчірку
і, підвівшись, козирнув: готово!

Офіцер, велично крок ступивши,
злісно став їй чоботом на груди:
— От за те, що ти мені зробила,
я дітей твоїх застрелю. Потім
і тебе я мучить буду. Чула?

І в той бік, де причаїлись діти,
олов'яно глянув, з місця рушив,
по долівці чобітьми загупав...

Скрикнули - заверещали діти,
мати на долівці заметалась.

Та в цю хвилю двері розчинились,
і ввійшли: якийсь рудобородий

в довгому старім плащі подертім;
з лірою ж за ним дідок кошлатий,
що все кашляв та все очі мружив;
іще й третій, що безруко шуливсь,
лиш рукав сорочки теліпався.

Обернувся офіцер німецький

і, сховавши револьвера, тупнув:

— Хто такі? Чого їм тут потрібно?

Скочив до дверей жовтоблакитник:

— Говоріть мені, чого вам треба?

Захрестившись, лірник уклонився.

Те ж хотів зробіть рудобородий,

та здригнув, як глянув на долівку:

— Може б збризнути водою?— мовив,

а то й діти, бач... бідненькі плачуть.

Вдарив же його жовтоблакитник:

— Ти прийшов сюди розпоряджатися.

Говори скоріш: чого пришвендяв?

А не то... здеру з живого шкуру!

— Не інакше!— кашлянув тут лірник.

— Суща правда!— пропищав безрукий.

Низько уклонивсь рудобородий

і сказав у голосі із дрожем:

— Милостивії мої панове,

не прогнівайтесь за слово сміле.

Я — куркуль. Більшовикам був зайвий.

Вам же хочу зараз прислужитись.

Ой, візьміть же ви мене на службу!

На ваш бік я приверну народ весь,

нахилю, мов ту берізку в лісі.

Одмахнувся офіцер рукою:
— От іще, найшов коли балакать.—
Він розсівся знову на ослоні
і, цигарку запаливши, цвенькнув:
— Що „народ“! Народ і так примусим.
Нам, насамперед, зловить Залізка.

— Господи!— зрадів рудобородий:—
Ми ж якраз і знаєм, де Залізко.
— Знаєте?— і офіцер аж свиснув:—
Гей, жовтоблакитнику, чи чуєш?—
Тут обличчя з радості йому скривилось,
як в собаки, що побачив кістку,
а жовтоблакитник підхікнув:
що, мовляв,— само нам в руки лізе?

Раптом стріл на вулиці почувся—
раз, а потім другий—та й затихло.

— Що таке?—схопилися обоє.
— Та нічого, це в скажену сучку,—
заспокоїв їх рудобородий:—
ми як йшли, то бачили, що бігла.
Кидається ж на людей... Та що там!
Думка тут про те, щоб ви на службу
нас взяли... чи тобто,— кашлянув він.

— Не інакше!— кашлянув і лірник.
— Суцця правда!— пропищав безрукий.
І почав прохати жалібненько:
— Дайте службу вже йому... їй-право!..
Дайте папірця йому такого,
щоб печать на нім була і підпис.
Ну, а все останнє — не турбуйтеся:
зараз же ведем вас до Залізка.
Лірник ось оцей, як старець божий,

всі туди вже протоптав доріжки.
А для кого ж?—задля вас, звичайно.
У Залізка — вісім чоловіка,
кулемет один—та й більш нічого.
Мо' ще бомба-дві, та то дрібниця.
Тільки щоб зайти із того боку,
де торік повісився Омелько —
може, знаєте? Якраз ізвідти
як ударить, то було б не вредно.
Дайте папірця йому, ми ж ваші!..

— Що ж, це можна, — офіцер пом'якшав.
Повернувшись до стола обличчям,
став шукать у себе він печатки.
І жовтоблакитник сів, зашкрябав,
лікті на столі свої розклавши.

Стрельнуло на вулиці ізнову.
— От проклята сучка! — буркнув лірник.
— Єсть уже! — сказав жовтоблакитник.
Офіцер пристукнув тут печатку.
— От і все. Готово. Хай ведуть нас.

... Як обидва ж потім обернулись —
смертний жах скривив їм враз обличчя:
три нагани проти них стирчало.
Зичним голосом громоподібним
крикнув лірник:—Стій мені, ні з місця!..
Хто поворухнеться—бомбу кину!
Нікуди тікати, заспокойтесь.
Чули постріли? То вашу варту
всю вже перебито.

В хату вбігло
ще чотири діда.—Ізв'язати!
Ізв'язать!—гукнув рудобородий.

... І коли вже вороги жорстокі
зв'язані лежали на долівці —
разом з лірником рудобородий
заходився рятувати Мокрину.
Рот звільнив її він од ганчірок,
руки скручені розв'язав їй,
тричі приснув у лице водою.
І після того, як вона зітхнула,
перенесли в той куток, де діти.

Сам же виступив насеред хати
і сказав до тих, що на долівці:
— Ви хотіли упіймать Залізка?
Ну, ловіть мене, чого ж притихли?
Вирвавшись із ваших рук звірячих,
довго я сочив вас по дорогах.
Я б давно убив вас двох проклятих,
та хотілося ж живими взяти,
щоб про німця „язика“ добути.
Ну, так як на Україні — тісно?
А пождіть — не так ще припечем вас!
Що, простору захотіли? Хліба? —
А пождіть — іще ми вас накормим!
Хочете народ вернуть у рабство?
Ех, ви, гітлерівські посіпаки, —
та ніколи ж бо цього не буде,
і не мрійте — чуєте? — ніколи!
Що сказав нам Сталін, те ми й зробим
на землі святій своїй радянській!
— Зробим! — крикнув той, що був
безруким.

Він в другий рукав продів тут руку,
і рукав вже більш не теліпався.
— Зробим! — повторив за ним і лірник,
а за ним всі інші: — Німця знищим,

не залишимо ж і на насіння.
— Ну, виносьте цих собак, та й гайда,—
обернувся до них рудобородий:—
Ху, аж душно стало.. Час і їхати!—
Бороду зірвав він тут із себе,
хусткою лице став витирати.
— Тату! татку!—упізнали діти.
— Голуб'ята!—батько до них кинувсь:—
Ви не бійтесь, ви ж—самі вояки:
винесем їх з хати, та й не буде.
Я прийду ще, повернуся. Мати ж,
мати ось де з вами,—чуєш, мати?—
Підвелась тут і Мокрина:—Хто се?
Ой, води... пече мене... Та хто се?
— Ну, прощайте!—і рудобородий
аж останній вийшов.—Тату! татку!—
рученята простягали:—татку!—
діти лепетали...

ТЕБЕ МИ ЗНИЩИМ — ЧОРТ З ТОБОЮ!

Дойчлянд, Дойчлянд—що це з нею?
Щоб здіймати ахінею—

Треба ж бути не при собі!

Дойчлянд каже: „Я всіх вища,
світ пушу на попелища“...—

Треба ж бути не при собі!

„Що мені слов'ян культура?
Я ж хапаюча хаптура“...—

Треба ж бути не при собі!

Дойчлянд — дура: що одхватить —
те вкінці зовсім протратить,—
для могили їй лиш хватить!—

Треба ж бути не при собі!

Слов'яни любі, й ви, усі народи!
Борітесь, стійте за свої свободи!
Весь світ на вас бо дивиться сьогодні:
фашизм звірячий ввергнить у безодні!

Німеччина пожерла совість, право.
Та прийде час—і виблює криваво
і побіжить—як та собака—згинці...
Борітеся, братове - українці!

Німеччина обжерлась—аж опухла.
Та прийде час—і стане вона, трухла,
на гноїщі зализувати рани...
Борітеся, братове - росіяни!

Німеччина—всім прогресивним ворог.
Та прийде час—розсиплеться ж на порох!
У ній ще грянуть, грянуть землетруси...
Борітеся, братове - білоруси!

Грайся ж, Дойчлянд, з „юбер аллес“.
Будеш ти сама—як палець!—
Смішно ж,—кури загребуть.

Совістю народа гралась?
Звіра - Гітлера діждалась?
Смішно ж,—кури загребуть.

Гітлер взяв тебе в обценьки,
у „Майн Кампфа“ побрехеньки.—
Смішно ж,—кури загребуть.

Як на твого пустодзвона
є в нас Армія Червона!
Прийдеш, Дойчлянд, до поклону!—
Смішно ж,—кури загребуть.

Погарячився ж ти, погарячився,
що в Мефістофеля хитрить учився.
Бо хитрість все ж не хитра... аж обидно—
на всій Європі пальці твої видно.

Погарячився ж ти, погарячився,
що від дурного батька уродився.
Напившись крові, п'яно ти хіхочеш.
Аякже! Світ завоювати хочеш?

Воюй, воюй... кінець свій увоюєш:
на тому світі скоро пораюєш.
Туди к чортам злетять під регіт преси
і Герінги, і Геббельси, і Геси...

Говорячи про „надлюдини совість“,
ти визнаєш лиш силу й примусовість?
Тому ж то, як Європу ти зацапав,
в твою там совість—горобець накапав.

Гітлерівська чорна совість—
крадена ж промисловість
награбованих земель.

Гітлерівська чорна слава—
це ж насмикана держава
з награбованих земель.

Гітлерівська чорна доблесть—
іzza спин чужих хоробрість
з награбованих земель.

Гітлерівська чорна сила—
все, що лють його скосила,
що зміюка відкусила,
з награбованих земель.

Коси, коси... мо' смерть собі укосиш,
на всю Європу жалко загундосиш!
Заплаче зграя по тобі сороча:
твою „Майн Кампф“ писала потороча.

Косу свою узяв ти помантачить
угорцями й румунами?— то, значить,
уже ти сили власної рішився?
Чого ж в число ти дурників пошився?

Ах, правда: в дурні ж входять без талона,
безплатно корчать там Наполеона,
Європу ділять махом, без okazій,—
чому в дурних не може бути фантазій?

Та раз ти ніцшеанська надлюдина,
та раз тобі все сниться Україна,
та раз ти хочеш нищівного бою,—
то що ж, тебе ми знищим — чорт з тобою!

Раз фашисти — „вища раса“,
як же їм без сала й м'яса?—
ну то, значить, грабувать.

Раз мораль їм не годиться,
то ж не можна не скотиться,—
ну то, значить, грабувать.

Раз вони проти освіти,
як же їм не здичавіти?—
ну то, значить, грабувать.

Раз вони ні в що не вірять,
раз до всіх зубами щирять,
де лежить що тільки й зирять,—
ну то, значить, грабувать.

Грабуй, грабуй — хай гроб тебе поцупить,
ногою ж на змію народ наступить,
тебе, роздавлену, навік одбуде,
а Україна — буде жити, буде!

Від того, що твоя крадіжка часта —
у тебе й філософія пальчата.
Від того, що ти любиш панувати —
твій мозок став легенький, як із вати.

Казала щука: ех, якби їй крила!
Свиня казала: ех, якби до рила
та ще й два роги! Що ж, коли немає.
До тебе, Гітлер, смерть вже наближає.

Та раз ти ніцшеанська надлюдина,
та раз тобі все сниться Україна,
та раз ти хочеш нищівного бою, —
то що ж, тебе ми знищимо — чорт з тобою!

ВІН НЕ СКАЗАВ НІ СЛОВА

Вони знущалися над ним:
кололи, били, — та нічого
їм не сказав юнак. І строго
кругом мовчало й поле. Грім,
прогуркотівши ген в селі,
проносив свист над головою —
і десь позаду за горою
плювався в небо із землі...
І німці кидалися знов:
— То ти не скажеш, скільки війська?
Й чого ти йшов? Ух, неарійська
твоя душа... Замучу! — Й кров
на землю нитками лилась,
як обрубали юнакові
всі пальці... „Значить, в нас готові,
раз канонада почалась“, —
юнак подумав — і в ту ж мить
відчув у пальцях біль великий.
— Ну, говори! Чи без'язикий
ти, може?.. — „Звідти грімкотить? —
все розмірковував юнак: —
Виходить, вже добіг товариш
і сповістив“... — Ти воду вариш? —
гукнули німці: — Стій, не так
з тобою зробим! — й по ногах
його рубнули... „О, країно! —
юнак всміхнувсь, на 'дно коліно

упавши: — Знай же, що ні жах,
ні муки не страшні були
мені за тебе“... Грімкотіти
тут почало частіше. Квіти
понад ногами підпливли
липучою... А біль, а біль —
такий страшний був, нестерпучий!
„Хай смерть, — подумав: — дух могучий
все 'дно їх переможе!“... Джміль
на квітку на криваву сів
біля коліна... В глибі неба
літак з'явивсь. „Його ж і треба
якраз: це наш!“ — юнак зрадів: —
„Товариш все їм передав
і зараз буде наступ. Сили! —
щоб в грязь фашистів розмісили —
ти нам пошли, вітчизно!..“ Впав
юнак, а зверху німець сів
на груди. Став він різати вуха
своїй тут жертві... та до слуха
долинув клич більшовиків.
І оглянувсь мучитель: жах!
він сам! бо другий — утікає.
Й фашистський полк он відступає —
й рідіє, тане на очах,
і німці падають од куль —
і німці падають... Стікає
юнак весь кров'ю — а співає
душа його! Бо як не руль,
фашисте, а підеш на дно.
„За Сталіна!“ — кругом лунає.
Юнак то в сон десь западає,
то знов проснеться... „Все одно, —
шепоче він, — тупий обух
радянську міць розбить не зможе.

Фашистів — наш дух переможе,
могутній більшовицький дух!
... А біль пекучий не вгава,
і сниться: він іде до хати,
його стрічає рідна мати
і каже ніжні слова:
— Ой, синку любий, одпочинь,
спочинь... — І пісню починає.
„За • Сталіна!“ — кругом лунає.
Юнак розплющив очі: синь!
Літак... Димки... І височінь...

ПІСНЯ ПРО ЗОЮ КОСМОДЕМ'ЯНСЬКУ

Як на німця під Москвою
встав народ грозою, —
встала й ти за рідну землю,
сестро наша Зою.

Одяглася партизаном,
узяла нагана:
стережись тепер, німото,
проклята, погана!

І пішла вогнем палити,
ворога карати,
щоб була навіки вільна
батьківщина - мати.

Не вбоялась ні наруги,
не вбоялась муки.
Чорнії тебе склювали,
чорні вбили круки.

Тільки ж ти вмирала мужньо
з мужніми словами:
Ми поборем! В нас бо правда,
любий Сталін з нами!

Ми поборем! Станем німцю
грізною грозою!
Будь же славна, комсомолко,
сестро наша Зою!

ЛЮБА ЗЕМСЬКА

„Люба Земська, вірна дочка українського народу, зі зброєю в руках виступила на захист своєї батьківщини. В боях під Харковом вона підбила із протитанкової рушниці дві машини, але в нерівнім бою пала смертю хоробрих“.

(„Правда“, 16 травня 1942 р.).

Як на горах і в долині
клич пішов по Україні —
Сталіна могутній клич:
А ставайте всі до бою!
Ми фашистів у двобою
посічем на кровосіч!

Гей, звитяжці! Гей, хоробрі!
Голову зотніте кобрі!
Мужі, юнки й юнаки!
Нам чи жити, чи не бути —
дайте ж ворогу почути
силу нашої руки!

Одгукнулись на просторі:
Чуєм, батьку, всі ми в зборі!
Чуєм, чуєм, ідемо!

... Танки наші задвигтіли,
самольоти полетіли —
небо попливло само...

Славнії полки червоні,
танки вірні в дужій броні —
стали проти німця йти.
Ось ще трохи... Харків видно!
Бій нерівний — аж обидно:
мусимо ж перемогти.

Там, де смертная прополка,
вийшла в бій і комсомолка —
Земська Люба на ім'я.
І сказала: Маю крицю —
протитанкову рушницю, —
геть, тевтонська змія!

Ще сказала Люба Земська:
Геть ти, сило чужоземська!
Геть, фашистська сатано!
Хочеш нас зробить рабами?
Хай ти рвала нас зубами —
будеш бита все одно.

В танки ворога вціляла,
вся вона вогнем палала,
хоч кругом зима, зима...
Нате вам за Україну!
Мстити вам я не покину,
поки й житиму сама!

Раптом ранило їй в руку...
Пересилуючи муку,
крикнула: — Не відступать!

Ей, ви німці, душогуби!
Цим вам комсомолки Люби
аніж не залякати.

Втрачу руку серед бою —
я стрілятиму й одною,
буду нищити вас дотла.
Нате вам за всі знущання!
Од світання й до світання
я б'ю огонь на вас лила!..

Скільки проклятих тевтонів!
Хоч би стало нам патронів...
Оглянутись? Ні, тримайсь!
Почувай себе мов ст'оруч;
ось сержант Андреев поруч,
десь і Клава... не теряйсь!

За кохану Україну —
як прийдеться, то й загину.
Хоч би лист мій хто найшов!
В тім листі я написала:
з свого серця я кресала
та вселюдську ж любов.

Раптом ранило їй в ногу...
Чуючи хвилину строгу,
крикнула:— Хоча б стерпіть!
Я до вас, мерзенні гади,
підповзу й без ніг... Пощади?
Смерть вам буде! Вам не жити!

Нате вам за всіх побитих,
за зрабованих, роздітих,
за дівчат-сестер, жінок,—

за старих, за юну силу,
за Шевченкову могилу
й золотюсінських діток!

Скрегіт, вибухи і гуки...
Хтось простер до неї руки...
Мамо! Ви?.. Немов слюда
очі вкрила... Озовися!
Любо, Любо, стрепенися, —
це ж свідомість покида!..

В трупах ворожих вся дорога.
Здержуй німців яко мога!
Всіх би знищить і змести!
Ну, ще трохи... Харків видно.
Бій нерівний — аж обидно:
мусимо ж перемогти.

Раптом Любі щось, мов голка,
вшилось в око... Комсомолка
крикнула:— Хай біль, — клянусь:
не здригну я, не заплачу,
вас очима серця вбачу,
буду бить — не промахнусь!

Я — дочка свого народу:
всю красу свою, всю вроду
лиш йому, йому віддам.
Земле рідна, врожаїста,
розступись, поглинь фашиста,
рбзстрій дай його рядам!

Стала Люба націлятись, —
стала голова схилатись, —
знову мати... гладять: спи...

Хилиться ж і день. Смеркає.
Люба зором прозирає —
ген прожекторів стовпи!..

— Світла більш! Щоб душогуби...—
й не скінчила. Серце в Люби
ще кричало: наступать!
Ось ще трохи... Харків видно!
І за Сталіна побідно
всі на ворога біжать...

ФАШИСТСЬКІЙ НІМЕЧЧИНІ

Напала ти на нас... як та злодюжка.
Як тать. Вночі. Ой, не жартуй з огнем!
Бо ми ж тебе не так ще рубонем,—
аж скрутишся, як під рубанком стружка.
Й той день назвем — твоєї смерті днем.

Одвійся ти, фашистська полово!
Одвійсь, щоб під мітлою й замелась...
Червона Армія, як стій, звелась!
У дні Жовтневі Сталін мовив слово —
і ти вже дрогнула і подалась...

Ти думала, що будеш править світом?
Що свастики твоєї павуки
розлізуться кругом? Думкі, думкі...
Під полководцем кінь вже б'є копитом...
Попробуй, враже, нашої руки!

Ти мріяла розбити нас до льоду?
Ну ось і сніг, морози, й лід вже став...
Кінь Ворошилова на диби встав!
Тепер ми вас, фашистську породу,
не випустим живими: час настав!

Сюди ви йшли з чадніми головами.
Як змії — з вас кожен був з двадцятьома.
А як вертаться — й жодної ж нема.

Лиш так і можна поквитатися з вами:
чума ви, безголовая чума!

Ми тії ваші голови дракона
на смертний грізний засудили скон.
Придавим вас як тріску терикон!..
Не знали ви ні жодного закона,—
ну то радянський визнаєте закон.

Сюди ви йшли, щоб знищити слов'янство:
Росію, Україну, Білорусь.
Казав з вас кожен: там я обжерусь.
Пищить тепер вже ваше пангерманство:
а як додому звідци доберусь?

Додому, хижі звірі, ой, додому...
в могилу час лягати, в небуття!
А ми від всього серця і чуття
свою країну — правдою відому —
ще більш прикрасим квітами життя!

1942 р.

ГОЛОС МАТЕРІ

Страшна була осіння ніч:
скрипів будинок, буря вила...
Я спав — не спав: залізна річ
мені на серце надавила.

І вчув я в бурянім витті:
— Ой, брате, встань... щоб я не згинув!
І враз — з постелі в темноті
недремний дух мене підкинув.

У морок глянув я — й здалось,
немов отут передо мною
висіло чорне довге щось
з одкинутою головою...

І кинувсь я й жахнувся: — Ти?..
— З петлі здійми! — мені хтось крикнув.
І порожнечу темноти
хапав я... сам же вглиб поникнув.

... І наче я далеко вже —
аж в Києві!.. Гарчать там в твані
собаки... Німець стереже
повішеного на майдані.

Там сонце кров'ю запеклось!
Там трупний сморід, ями, рани...
Та німців виб'ють вже ось-ось
десанти наші й партизани.

Як солодко віддять життя
за свій народ, за щастя краю!
Біжу до шибениці я —
петлю ножом перетинаю.

На землю брата я кладу,
бужу його, даю напитись.
Він оживає на виду
й хрипить:— Помститися! помститись!

Аж раптом ворог по мені
тут вистрелив — і я прокинувся.
Ой, що це — ніч! Це снилось в сні?
А душно ж як... Я з хати кинувся.

На серце знов залізна річ
ще дужче, тяжче надавила.
Страшна була осіння ніч!
Деревагнулись, буря вила...

Й крізь бурю вчув я:— Ти пробач,
це я сама тебе збудила;
свій дух недремністю познач,
бо нам потрібна сила! сила!

Ідуть брати твої на бій —
не тисячі, а мільйони...
Ти надихнути їх зумій,
створи пісень залізні тони!

Ідуть полки, ідуть полки,
щоб розтрощить змію - потвору...
Ти дай вогненні нам рядки
гартованого в гніві твору!

Хіба глухий? — мої сини,
що полягли за батьківщину,
кричать до тебе: проклени
нелюдськість лютую звірину!

Он глянь, що діє ворог злий:
повішених гойдає вітер...
Свою ненависть перелий
у строгеє звучання літер.

Згвалтованії матері!..
Закопані живими в землю.
Як їх відчуєш в цій порі —
лише тоді тебе приємлю.

Ти ж молодий із молодих: —
зведи на голос силу краю!
Сьогодні до дітей своїх
я в грізній бурі промовляю.

Твоє хай серце — як алмаз —
не лірне буде, а напруге!
Бо як ослабнеш ти хоч раз —
до тебе не промовлю вдруге.

Чи пізнаєш мій голос? Я —
це ж я твоя крилоорлина,
що дбає за твоє життя,
Червона мати Україна!

... І засвистіло у дротах —
і ещухло. Узяло світати...
Прокинувсь люд. Озвався птах.
Лише два прóмені у небесах —
мов то зняла там руки мати...

В БЕЗСОННУ НІЧ
(Думи про Україву)

Погасла свічка. У вікні морози,
як місяць, мовчазним звучать...
Не спиться. Ніч — мов та печать.
Лиш на вокзалі паровози
бадьоро, весело кричать.

Я встав. Чого? Мо' бомба хоче
влетіти з гулких галерей?
В вікно щось грохне з батарей?
Чи брязне рама й загрімкоче,
й скалки одскочать до дверей?..

Та ні. Не чуть нічого. Сонна
поміж планет летить земля...
О, батьківщино, син твій я!
Не тонкостанна ти Мадонна,
а матір дужая моя!

Що з матір'ю? О, що там з нею!
Чолом до шибки я тулюсь.
Я не ридаю, не молюсь —
своєю чистою душею
на штик скорботи наколюсь.

О, Україно! Україно!
Це ти в стражданнях там не спиш,
це ти і мучишся й гориш,
пожежно — блискно — горобино
вся боротьбою гомониш.

О, Україно! Сонце волі!
Від ран твоїх мене болить.
За тебе б — ворога спалить.
Твою скорботу, муки, болі
я хочу в себе перелить.

Мене ж ти від землі родила,
земні твої я груди ссав,
по горах, по полях гайсав.
Твоя рука — на шлях водила,
твою я силу запасав.

А потім, як на ноги звівся
і як на голосі почувсь, —
я заспівав, аж сам не зчувсь,
як я й співцем твоїм зробився
і весь в тривогу обернувсь.

Турбуюсь я не за домівку,
тривожусь я не за куток
(ще буде й сонця і квіток!),
а за Дніпро, за житню нивку,
за люд вкраїнський, за діток...

Не гнівайся на свого сина,
що кличе матір кожду мить.
Без тебе — як мені і жить?
Не може не болить дитина,
коли щось в матері болить.

А цить... В душі озвались грози,
що над тобою мчать і мчать...
Не спиться. Ніч — як та печать.
Лиш на вокзалі паровози
бадьоро в далечінь кричать.

То йдуть вагони без упину
з вантажем бойових речей —
гармат, і танків, і мечей —
на північ, захід, Україну —
у сяйві дня, у тьмі ночей...

О, побори їх, людоїдів,
ти, наша техніко нова!
Хай з пліч злетить їм голова!
Щоб нашу землю більш не гидив
гидотний змії, що кров спива.

За що бо справді люд він мучить?
В чім діти винні, матері?
Чи те дівча, що дві зорі
їй випекли на грудях?.. Ручить
ось хлопчик мертвий... А вгорі

з балкона батько й сестри звисли.
Вони ж раділи і жили!..
Таке хіба було коли?
Та ось ми ворога вже стисли:
і не проси, і не моли!

Хай гине Змії за муки, сльози
дітей, що в них ножі стирчать!..
... Не спиться. Ніч — як та печать.
Лиш паровози —
кричать...

МІЙ НАРОД

Сьогодні — увесь у сталі, в сталевоброні —
мій народ головою піднісся
вище тисячі тисяч стратосфер!
Бо треба,
щоб очі його, чоло і перенісся —
виділи на всій простороні
всесвітнього неба
зоряних озер.

Сьогодні, прориваючись танком,
народ у прах повергає
звіра зажерного й отруйну його мисль!
Силу,
що кипить в ньому аж збігає,
брате, цим визволення світанком
в душу мою забагровілу
ти перемогами перечисль.

Від залізної ходи мого народу
лунає аж ген за Тихим океаном,
і на Північнім морі, й там, де Гібралтар!..
О, витязю! Герою!
Твій червоноармієць з партизаном
усьому ж світові виборює свободу!
І вже югослави за тобою в двобою
героїчним просвічують, як янтар...

Народе український! Стрясло твоєю землею—
не ударами грому, не землетрусом,—
а дикою несправедливістю орд навісних!
І ти, підвівшись гнівно,
разом з росіянином і білорусом —
за щастя, за добро, за ідею —
став супротивно
при всіх озброєннях своїх.

О! Перед оциренням коричнявої гієни
народ мій не став на коліна:—
бий свастику в серце, у висок!
Хто в силі погасити зорю нашу східню?
Поранена Україна,
перетнувши ворогу вени,
кидає його на смерть послідню
просто в грязь, у пісок!

Славтеся ви, Київські гори!
На ває бо Добриня змагався із Змієм.
Слався й ти, могутня Дніпро - ріка!
Слався, слався, наша сило,
якою ми Змія навек убить зумієм!
Не захиється вже він ані в печери, ні в нори:
і там його дістане сміло
рука більшовика.

І ви, Канівські рідні висоти
із живим, вічно трепетним серцем Тараса,
ви ж для нас вищі од усіх на світі гір!
По якому праву ворог по вас ходить?
Згине душотріскуча, згине автоматна раса!
Від її на порох перетертої німоти
ніде в світі й колючка не вродить:
закрутить її історії вир...

Сьогодні — майбутнього далину я оком
прозираю:
розбивсь об нас ворог, став він як глина,
й на смітнику вже й „берта“, і автомат, і газ.
А в височині — така ж прекрасна й чудова
посеред народів стоїть Україна, —
немов та яблуня в садах народолюбного раю!
І гляньте: мова її там виблискує, мова —
як щирій, як чистий алмаз.

УКРАЇНА БОРЕТЬСЯ

О, дух вселюдського! О, дух прекрасного!
Твій поклик чуємо — йдемо до щасного,
йдемо із муками — через бої, бої...
Перед навалами перед ворожими
із нею завжди ми — із Україною!
Шляхами трудними, в віках несхожими,
за наше ріднеє, за ниви, за гаї
йдемо верхів'ями, йдемо долиною,
щоб вдарить в голову неситої змії!

Ще гідь фашистська на штик напореться:
Україна дихає! Україна бореться!
Воскресне славою, засяє, оживе...
Не смійся, вóроже: ще буде буряно!
Звіряча жадносте, змії нещиросте,
ти може думаєш, що люд обдурено?
Ах, животворчеє ж повік, повік живе!
І знов од кореня тополя виросте, —
наш дух підніметься у вічне, світове.

А в тому ж вічному — ой сонця-золота!
Удари й виблиски серпа і молота.
А в тому ж вічному — смарагду, хоч збирай
І прийде час ясний — ще нива зореться,
і матір радісна й дітки забавляться...
Україна дихає! Україна бореться! —
За щастя вільнеє, за той вселюдський рай.

Якби ж не німчики, що рвуть, аж давлються,
що світ загидали злочинством з краю в край.

В них дух казенщини, в них дух обіжника, —
осатанілого того грабіжника,
якого (смерть нехай!), а не прийме́ народ.
Із тим же йдуть вони, що в них в казармі є,
душить безвинного все муштрувалися...
Червона Арміє! Червона Арміє!
Удар, щоб німчики — у власній крові вброд —
тікали, падали і захлиналися, —
хай будуть прокляті вовік із роду в род!

Ніщо не цінно їм, ніщо не дорого:
стріляють зрілого, стріляють хворого;
хто в цвіті юності — закопують живим...
Ні просьби матерні, ні честь дівочая
стримать не в силі їх слизької похоті...
О, грязь німецькая, грязноохочая!
А розлетишся ж ти, як попіл, як той дим...
Пали нас полум'ям, лякай нас в грохоті —
наш дух є молод-юн, то й буде молодим!

О, дух вселюдського! О, дух прекрасного!
Твій поклик чуємо — йдемо до щасного.
Ми ловим промені, що від твоїх очей...
Йдемо під грозами, йдемо світаннями,
де шлях озорено й де неозориця.
Бо через муки ж ми, через страждання ми
прийти лиш зможемо до батьківських дверей.
Україна дихає! Україна бореться! —
за щастя вільнеє, за долю всіх людей.

ВЕСНА

(1942)

То сонце вигляне, то знову туча,
і блискавка і дощ... Ах, ця весна —
така ж мені одгострена й болюча,
аж вся моя істота голосна.

Увесь мій організм і кожда жилка
напружені, як та мембрана! Мить —
і я вже чую: наче руку пила
мені пиляє,— і болить, болить.

Он лащиться трава, ще й квіт-ласкавчик,
мене ж ніщо у серце не торка:
ні ліс, ні сад — зелений мій кудрявчик,
ані в луску розплавлена ріка...

Цвітуть луги... В душі ж моїй колючки,
я згадую про цвіт наш, про дітей,
що їх тевтон вдавив у землю... Ручки
іспід землі ще ж видно!.. Ой, смертей!..

Поля до сонця пнуть зелені пальці —
а я ж на них по своєму дивлюсь.
Гойдаються березові хрустальці —
а я ж того гойдання аж боюсь.

Бо все мені стоять перед очима
повішені. І ті, яких на хрест

живцем прибили. Сила нескорима
в їх пальцях скрючених! Протест, протест!

Уста розкрив тюльпан. Мене ж мов дротом
гарячим прошива! Бо й не сказать:
а скільки ж там з розкритим ротом
в землі завмерлим криком ще кричать!

Кричать вони: до помсти над фашистом!
Кричать, де Буг, де Рось, Дніпро й Десна...
Новим, новим наповнюється змістом
для мене сьогорічняя весна.

Вона ж бо, одірвавшись од турбацій,
сама до мене словом промовля:
Боїшся ти гойдань беріз? акацій?—
А ти бери все просто, як земля.

Лиш те на ній од смерті виживає,
що має силу життяну в собі:
Ти не дивись на жертви, що земля приймає,—
дивись на покоління в боротьбі!

Дивись на весь народ, його моральність,
на його серце — серце, віщий птах,
на героїчну відповідальність
за всіх пригноблених, що по світах.

Хіба не бачиш ти ознаки слави
народу нашого? Нащо журба,
коли ось Чехи, Греки, Югослави —
почули голос наш! Нова доба!

Нова доба з новим сонцеворотом!
Тевтонство — виведем, як той лишай!

Ну, що ж, в землі кричать з одкритим ротом,
а ти, поете,— духа не вгашай!

Той крик підземний струни хай німії
в душі твоїй розбудить: помста, гнів
хай зазвучать! Не плач Ієремії,
а безпощадний гнів богатирів!

Умій помщатись! В час, коли танкета
і танк ворожий гавкають в боях,—
чи ж до лиця заглиблення аскета
й пророчий сум в розширених очах?

Поет повинен наново родитись.
Не тихо догорять, як та свіча,—
не тільки мудрістю в піснях світитись,—
а й бути свідомим свого меча.

Хіба можлива дряхлість для стратега?
Чого ж поет, коли ідуть бої,
бере із допотопного ковчега
і образи й епітети свої?

Вдар словом так, щоб аж дзвеніло міддю!
Чи мо' новаторство не на часі?
Як не здригнеш перед страшною гиддю —
тоді ти з'явишся у всій своїй красі!

Прокляття людоїдам загребущим!
А всім борцям, що йдуть за людство в бій
(не тільки в нас на Україні сущим),—
ти стріли ядом їхнієї напій.

Напій ти їх, ще й піднеси борцеві,—
нехай той яд, хай справедливий яд

за матернії рани, за отцєві
поверже ворога на смертний спад!

Поверже! -- враз береза зашуміла...
У прах! — в ній вітер парусом надувсь...
І розлилась в мені така сила,
що я ж на ній ніколи ще не чувсь!

Весна, весна... Хоча вона й болюча —
зате ж моя істота вся дзвенить...
То сонце вигляне, то знову туча.
Нехай... А нам перемагать і жить!

1942 р.

МАТЕРІ ЗАБУТЬ НЕ МОЖУ

Матері забуть не можу.
Скрізь, на що я тут не гляну —
чи на ліс, чи на поляну, —
бачу її душу гожу,
чую вімову кохану.

Голос чуть, де поле й трави:
— Я тебе любила, сину!
Тож прилинь хоч на часину:
душать ось мене удави,
гнуть к землі як колосину.

І я кидаюсь на голос,
але там — нема нікого! —
крім як сонця золотого...
Та ще гнеться, гнеться колос
від зерна свого важкого.

І кричу я: Україно!
Потім стану й прислухаюсь.
Чути... здалеку... — Тримаюсь!
Хмарко! Ластівко! Калино! —
І в той бік я повертаюсь.

Я іду. Куди? — до неї!
Крилами між люди лину.
Може там її зустріну, —

душу сталі — не лілеї!—
сталь незламну, Україну.

Матері забуть не в силі!
Що це! — від газет, агіток —
Що це! — рідний запах квіток.
Тільки хмари, тільки білі,
мов розриви од зеніток...

Йду я містом. На майдані
чую — радіо говорить.
Слухайте! це ж ворог творить!
Це ж над нею він у брані
насміхає... Та не скорить!

І кричу я: Мамо! Рідна!
Голос дай! До тебе рвуся!
Й чути... здалеку... — Борюся!
І така ж ця мова срібна —
аж вогнем я весь схоплюся...

Раптом тут стрічаю жінку.
В військовому! — Вправна. Звикла.
Сонце! Ти фашизм там сікла?
Партизанко! Стій! Хвилинку!
Та вона — в юрбі вже зникла...

Завтра — знов її шукаю, —
біль свій на терзання множу,
і знаходжу й не знаходжу,
де світогляд річки й гаю...
Матері забуть не можу.

А який же то світогляд
в річки, в поля, у діброви?

Може тихий, бірюзовий? —
Ні! Я бачу гнівний погляд,
строгі, войовничі брови.

До природи — як я ставлюсь?
Не як пантеїст молюся,
не в річах духотворюся, —
а грозою переплавлюсь,
сталлю блиску насталюся!

І тому, коли я бачу,
як на небі туча тучить, —
душу всю мою озвучить
громом гніву! — й на піддачу
блискавками намогучить.

І кричу я: — Обізвися!
Потім стану й наслухаю,
й чути... звідти: — Наступаю!
Сину мій! Гартуйсь! Не гнися!
Вже ось - ось перемагаю!

І такий тут грім покотить
небом, небом - небозводом! —
мов червоний гнів походом
у німецькі дзоти дзотить
з українським всім народом!

Гей, народе! Будеш жити!
А я ж матір — не забуду!
Україні, її люду
хочу вічно я служити.
А раз їй — то й людству буду.

Правдивим будь — але не всім ти одкривайся.
Хоробрим будь — але на техніку зважай.
Ніколи, як з огнем, з ідеями не грайся:
якщо узявсь іти — кінця ти доходжай.

Чи ти боєць, чи робітник, поет, художник, —
нехай душа твоя завжди вулканом б'є.
Звучить один для всіх нас вічний непреложник:
епохою окрилюй серце ти своє!

Не єсть то міць, коли вона стихійна.
Не єсть то чистота, що тане мов той сніг.
Креши вогонь! Хай буде міць далекобійна,
щоб сонного тебе десь ворог не набіг.

Забудеш рідний край — тобі твій корінь
всохне.

Вселюдське замовчиш — обчухраним зростеш.
Якщо в спокою стихнеш — вся ж бо творчість
грохне,

у боротьбі лиш красним цвітом процвітеш.

В кім юная душа — той не сивіє з горя.
Де грози падають — там райдуги встають.
Ріка в бігу — аж до самісінького моря
прозора вся, хоч з берегів і каламуть.

Правдивим будь — але не всім ти одкривайся.
Хоробрим будь — але на техніку зважай.
Ніколи, як з огнем, з ідеями не грайся:
якщо узявсь іти — кінця ти доходжай.

ЧЕРВОНА АРМІЯ — ЛЮБОВ НАРОДА

Червона Арміє! Залізо! Криця!
Ну хто ж тебе у світі не боїться?
Ти — міць, що викликає здивування!
Ти — мишлення, ти — грізне наростання!
Ти — довгеє терпіння, ти — знання!
Яким би враг не прикидався хитрим —
розіб'ється об твій безстрашний витрим,
заскигнить, як щеня...

Червона Арміє! Життя! Надіє!
Від перемог твоїх народ радіє!
Це ж ти до себе владно привернула
увагу світу! Вражі плани гнула,
як ту підкову, у своїх руках
і от — переламала! Громом, градом
ударивши, безсмертним Сталінградом
засяяла в віках!..

Червона Арміє! Ростеш на подив!
З братерських бо складаєшся народів,
ідеї сталінської дружби гідна —
ти кожному у нас і близька й рідна.
Ростеш, могутня, на очах, очах...
І вічно - юна і морально - чиста
новою технікою б'єш фашиста,
щоб вже й навік зачах...

Ти зробиш рух — і радісно Балканам,
вільніш стає морям і океанам.
І з континентів за тобою стежать,
бо їх удачі — від твоїх залежать.
Ти йдеш від фріців землю очищать.
О, скільки в них до нас було погорди!
А що їм допомгло це? Дикі орди
в полон навчились... руки піднімать.

Останній вже надходить день розплати:
У Сталінграді Паулюса взяла ти.
Береш врагів не тисячу й не двісті.
Як не здаються — знищуєш на місці.
Інакше й бути не може: смерть катам!
Ти всіх, що зветься „раса вища“,
у землю знижуєш, на кладовища —
нехай хоч там прочумаються, там.

Наш край, квітучий край садів і парків
замислив знищить враг. Але вже Харків
звільнила ти! Вся Україна рада
за воскресіння Ворошиловграда!
Оновлюється доменний Донбас!
Вугілля запах чути з Краматорська!
Тіка німецька солдатня й угорська —
та не втече від нас.

Багато ще турбот перед тобою, —
але завжди готова ти до бою.
Багато ще переживать прийдеться, —
та вже під Гітлером земля трясеться...
Хай він кричить — яка тому вага,
яка? Вороні соколом не бути.
Нам треба знищить — загребти — й забути
треклятого врага!

Над матір'ю він нашою знущався —
та що ж, — йому щоб злочин цей прощався
Збезчестив він Шевченка і Толстого —
то що ж, — його щоб нам судить не строго
Замучив батька він твого, мого —
то що ж, — щоб ми над ним та не помстились
О, як нам в душу умістились
ці омерзіння всі його!

Червона Арміє! Любов народа!
Як сильна ти — то сильна і свобода.
І Україну, і Великі Луки,
й Кавказ — твої ж це: серце, мозок, руки
звільняють до життя. Ще будем жить!
Ти вся, як той стокрилець і стоходець.
Веде ж тебе преславний полководець,
ім'я якого всі трудящі світу
проказують замість привіту, —
товариш Сталін!

ДЕНЬ НАСТАНЕ

„Что ми шумит! Что ми звенит!“

(Із „Слова о полку Ігореві“)

На Україні, там на Україні
народ невільний стогне у ярмі...
Розбито двері, викинуто скрині,
батьків на обгорілій деревині
повішено... Біда! Самій чумі

такого ж бо ніколи не зробити,
в могилу стільки ж бо не закопать,
як це вчинили німчики... Спалити,
чи до землі ножом пришити,
чи серце вирізати — о, як це звать

в тих... „європейців“, виродків! Падіння?
Червивість? Гниль? — Будь проклята земля,
що породила їх, що здичавіння
таке плекала! Як гірке коріння —
їх філософія. Змія, змія!

Чого прилізла? Що тобі потрібно?
Щоб онімечить землі і краї?
На те, що в нас на Україні хлібно,
давно вже позирали звіровидно
усі Вільгельми й Фрідріхи твої.

А цей ублюдок Гітлер — аж пригнувся,
як нападав... Ой, звіре, не терзай

народ! не їж! Безсмертен він: не гнувся
в напасті й не погнеться. Хоч не збувся
тебе, але врятується. Він край,

свій рідний край любить не перестане.
В Червоній Армії ж сини його —
вони за все помстяться! В партизани
пішли діди і внуки. День настане,
той грізний прийде час — і одного

не буде німця на Україні!.. Світе
мій сонячний! Ясне життя моє
ти животворче! Ласкою нагріте
поллешся ти на нас тоді... Скажіте:
яке ж то буде щастя!.. Устає

уже й на Заході гроза повстанська:
як радісно, що блискає вона!..
Розгойдується хвиля океанська
і плескає на берег... Ти! поганська,
орангутанга сило! Залуна

колись же й над тобою грім рішучий
і вдарить в саму голову: — за кров;
за пекло вдіяне; за яд гадючий,
що ти ним бризкаєш; за той жеручий
твій дух, що непосіяне знайшов;

за те, що ти кладеш тавро людині:
вогнем — зорю... Світи нам, зірко, в тьмі,
світи! „Что ми шумит? Что ми звенит?“
Ми будем мужні, мужні в цій годині!

... На Україні, там на Україні!
народ невільний стогне у ярмі...

УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ

Народе український! З лихом, з горем
ти знавсь іздавна ще. Ні на хвилину
в історії застоювання не знав.

То з річки раптом розливався морем,
то брався ручаєм через долину,
хоч мало й сам на сонці не всихав.

І міг на тебе кидать хто завгодно
і хмиз і бруд — іще й плюватись ядом...
Та ти, було, струснеш із себе хмиз —
і знову плинеш плавко, повноводно,
аж поки десь із кручі водоспадом
не ринеш несподівано униз...

Така твоя досадлива мінливість
тяглась віки. І не тому, що рвійно
не міг ти взятись до перебудов
(була в тобі і мужність і сміливість), —
а все тому, що діяв ти стихійно
й відходив, як всихала вража кров.

Твою хотіли душу полонити
і князь, і гетьман, а ще й пан, підгінчий,
що обіцяли гори золоті.

Голодний був ти сам, і жінка, й діти.
То в óдин бік тебе тягли, то в інший,
а ти — все кликав Правду у житті.

О, Правдо! Де ти є? Прийди! Я гину.
Хоч раз я хай дихну на повні груди.
Ти покажи вогонь твого лиця.
Пани перетворили Україну
на місце гульбища. А бідні люди
старцюють — і нема цьому кінця.

І ось — явилась Правда вогнесила
й сказала: — Годі вже твого терпіння.
Тобі відкрито двері — говори!
Чи хочеш, щоб земля заколосила? —
То встань! іди! борись! життя твори! —
І ти устав — і почалось творіння.

Було це в Жовтні, як дзижчали кулі.
Було це в дні класового повстання, —
ти гнівно на весь світ заговорив.
Зламав старе. Розсік серця нечулі.
... Мов океана довге колихання,
не скоро заспокоївся твій гнів.

А одійшовши 'д гніву, пильно стежив
за ворогами. З силою буй-тура
стояв ти. Все забув. Одне лиш знав:
щоб хтось тебе в зростанні не обмежив.
В одній руці був меч, в другій культура, —
і світ тебе богатирем признав.

І от як богатир — з богатирями
ти взявсь дружить, насамперед, з Москвою.
Ти з Києва вслухався до Кремля...
І вороги тремтіли за морями,
як піснею, як творчістю новою
повнилась українська земля.

В тій пісні чулися гудки заводів,
і рев машин, і шепоти пшениці.
У всього світу викликали подив
і Дніпрогеса й гідростанцій шум,
твої міста, і села, і станиці.
І ворогам не спалося від дум...

І вороги — бездушні дітозгуби —
на тебе кинулись. О, що робили,
що витворяли ці німецькі пси!
У них же закривавлені губи
від твоєї крові... Та не вбили
вони тебе. Ти їм ще віддаси!—

Ти віддаси сторицею! Розпореш,
ще й розпанахаєш нутро прокляте
тевтона. Йди! перемагай! живи!
Народе український! Ти побореш!
З тобою ж серце, правдою багате,
і рідний брат твій — богатир з Москви.

САРАТОВ

Небо — як склепіння м'ягове,
в димці осені земля...
Любий, славний мій Саратові,
знов тебе побачив я.

Волга, зелень, сонце, вулиця, —
військо, молодь, дітвора...
І до міста тепло тулиться
жовто-сизая гора.

Тут традицій — стільки криється!
Лиш торкни ти їх, збуди!
Гнів Шевченка пламеніється,
Чернишевського сліди...

Стеньки Разіна роз'яреність,
Пугачова меч-жалоб,
давнєє з новим як спареність
у Саратові зросло.

Тут кипить життя, хвилюється,
ось прислухайся, простеж, —
всіх народів мова чується
й наша українська теж.

Звідци по врагу, по змієві,
стріл іде — туди аж ген!

Не навік засів він в Києві,—
прийдем в сяєві знамен.

Враг проклятий ще покотиться,
кров зацебенить руда.
Наша доля позолотиться,
мов удсвіта вода...

Вчора стрівсь я з однолітками —
мова йшла про партизан.
Содрогалась ніч зенітками,
місто грало мов казан...

Й те, що звідти розказалося,
що прослухалось вночі,—
на мій гнів понастромлялося,
мов німота на мечі.

Військо на врага частинами
все проходить, все іде.
І машина м'яко шинами
аж підплигує, гуде...

Місто вслід їм із заводами
шле гарячії слова:
Бийтесь з дикими забродами,
хай спаде їм голова!

Та свинцем в лице у кáтове
плюньте — щоб тряслась земля.
... Любий, славний мій Саратове,
знов тебе побачив я...

ЄВРЕЙСЬКОМУ НАРОДОВІ

Народ єврейський! Славний! Не втішай тебе я хочу. Кожен хай тут слуха: в цей час, коли синам твоїм вмирать прийшлося від фашистського обуха, — я хочу силу, силу оспівать, — безсмертну, вічну силу твого духа!

Вона родилась ще давно, — тоді, як був ти нерозсіяним і цілим. Буяли в тобі соки молоді! І розкривавсь цвітастий шлях, як килим... Та ось підкрався ворог — і в біді ти голубом забився сизокрилим.

Ах, голуб, голуб... Образ він душі твоєї був колись... Але як стався той злам, коли і ниву й спориші тобі стоптали, й ти не покорявся врагу, а кинув поклик „сокруши!“ — то образ голуба на сокола змінявся.

О, скільки раз в середньовіччі ти скорялись не хотів ні королеві, ні герцогам! Й було не страшно йти, коли звучали голоси сталеві: і Ібн-Габірола із темноти, і Езри, й Іуди мужнього Галеві!

А в дев'ятнадцятий суворий вік —
ой, скільки від царів ти настраждався!
Єврей? — сміялись: — це ж не чоловік
і не людина. І в колючках слався
твій шлях, — і шлях, здавалось, вже зник...
Аж тут Шолом-Алейхем засміявся!..

Цей сміх, мов нерозгризений оріх,
все на царів котивсь, котивсь... Лиш згодом,
як розкотився він по стежках всіх
далеко й опинився між народом, —
царі тривогу вдарили. Та тих
не вбить, в яких життя кипить під сподом...

Життя усіх нас красно розцвіло
лише в безсмертнім Жовтні. Вічно слався
свободи час, коли тирана зло
повержено! Й єврей тоді назвався
бійцем. За волю скільки їх лягло! —
між них і Ошер Шварцман красувався...

Красується ж і зараз він. Слова
його нам: „Югент, югент“ — так потрібні!
О, молодість! Ти молодість нова
єврейського народу! Непохибні
шляхи твої тепер. Душа жива
за Правду дзвонить людям в дзвони срібні...

Але ж на Заході — твої брати
і сестри в кігтях звіра - людоїда
ще тяжко мучаться! О, де знайти
тих слів, щоб висловить: яка огида
проймає нас до нього! Не гніти,
проклятий! Правда встане вогневида!

Вона поборе! Правда вже встає!
І там, де греки, серби і хорвати,
виковується гнів. Вже виграє
сурма до помсти. Доки ж, доки ждати?
Чи мо' хай душогуб усіх уб'є?—
Повстанцям час до битви вирушати.

Й повстанці йдуть, в стратегії своїй
то появляються, то в ліс зникають...
Кипи, наш гнів, грозою пламеній
за дике гетто у Європі! Знають
хай німчики, що є відплата:— Сій!
по всьому світу грози наростають...

І ми — під переблиски блискавиць,
під грім тих гроз народів — тяжкість грузу
з євреїв скинемо. Доволі ниць
лежати їм! Доволі мук і глузу
дурного Гітлера! Залізна міць
підніметься з Радянського Союзу!

Ми чуєм із Європи плач: Рахіль
за дітьми за своїми тужить, — мати
вбивається... Ах, сльози`ці і біль
в віках обвинуваченням звучати
проти німоти будуть! Йй, як сіль
в очах, єврей. Ну, що на це сказати?

Народ єврейський! Славний! Не втішать
тебе я хочу. Кожен хай тут слуха:
в цей час, коли синам твоїм вмирать
прийшлося від фашистського обуха, —
я хочу силу, силу оспівать, —
безсмертну, вічну силу твого духа.

ПРИЙШЛОСЯ ЇМ ВИСВИСТУВАТЬ

Європи серце гупає —
мов вирветься от - от...
Фашист у битву тюпає,
свистить, як ідіот.

Чого свистить? Ой, лелечко!..
Бо ж на чужій землі
змостить хотів кубелечко.
Стромляйсь, мовляв, виделечко,
у гуску на столі!

Свистить та похваляється,
що всесвіту він пуп.
Нажерся — аж ікається...
На фото він знімається,
де шибениця й труп.

А хнюпає ж, бо хочеться
й спокою і вина.
Кому ж то зарегочеться,
як з партизаном точиться
такая, брат, війна.

То югослав погримує,
то чех — де гори й ліс...
Ой, скільки того диму є,
що потяги затримує
й пускає під укіс!

Хоч Гітлер і визискує
французів під Віші,—
протест і там поблискує...
Що людство фріца стискує —
йому ж не до душі!

А що вже німці стрінули
у нас в СРСР!
І від Москви відкинули,
й над Волгою погинули
їх наміри тепер...

Німецьке світу створення
на барабанний лад
зустріло в нас нескорення,
зразок непереборення —
незломний Сталінград.

До нафти Гітлер моститься,
де кам'яний Кавказ.
Та це ж йому не проститься:
ой, фріцам ще угоститься,
від Сталіна в цей раз.

Прийшлося їм висвистувать,
хоча й самим на зло,—
в бою психологістувать,
німецький дух розхрістувать,
щоб то страшніш було.

Та щось не помагається,
мов їх взяли на гак.
І дух вже їх хитається.
Бо з ними ж поквітається
вся людськість ще не так!

Взяла вже коаліція
ув Африку вступать.
Ей, фріц! Яка ж позиція?
— А що ж? Хоч і амбіція —
приходиться свистать.

Приходиться залякувать,
щоб німцем взятий край
умів співать - підскакувать...
Вкраїну, фріцу дякувать,
перетворили в рай.

Там били вони й вішали,
там кров текла у плін...
Аж діти посивішали!
Шляхи попросторнішали
на каторгу в Берлін.

— Вкраїнці все ж живучії:
мов тихо скрізь, а глянь —
там, де ліси дрімучії
гримлять громи гримучії
по нас від партизан!

Несила нам змагатися —
тікай з цих володінь!
Прийдеться освистатися,
червоним передатися —
та й скінчено. Амінь.

РАДІЙТЕ, СПІВАЙТЕ!

Радійте, співайте! Гучна перемога!
Вже ворог тікає — відкрилась дорога!
Відкрилась дорога на захід буять,
де наші кордони священні стоять.

Хотіли нас фріци узять, онімечить, —
та їхньому духу наш дух суперечить!
Хотіли нас фріци рабами зробить —
та нам їхні орди вдалось пощербить.

Радійте, співайте! В нас воля залізна!
Червоная Армія — силою грізна!
Червоная Армія — гнобленим щит,
а нам рідна хата і сонце і цвіт.

Хотіли поганці віднять у нас хату —
та ми тую жадність одсікли рукату.
Хотіли заброди розбить наш народ —
та ми оточили кругом їхній зброд.

Радійте, співайте! Не так ще оточим!
Ми стиснемо з флангів, із тилу заскочим!
А нам же на поміч і міць партизан —
шумить вся країна, кипить, як казан...

Шумить вся країна, і поле й долина:
оце, тобі, враже, остання хвилина!

Хотів нас загарбать? Не дуже ярій:
полеж тепер, кате, у ямі сирій.

Радійте, співайте! Із пекла, із ада
врятовано серце й життя Сталінграда!
Ти, Волго могутня, на фріців хлюпни!
Хай хвилею гніву заллються вони.

І ти, ясний Доне, від степу кордоне,—
уся ота нечисть в тобі хай потоне!
І ви, любі — Дніпре, і Десно, і Рось,
втопіте ви гада, щоб нам зажилося!

ВІДПОВІДЬ БІЙЦЯМ НА ФРОНТ

Плаксію, Макаренку, Захаренку,
Хоменку, Тимошенку, Бойку,
Неленю, Ярошенку, Фіньку.

Мої братове! Любі! Золоті!
Я ваші голоси почув із фронту.
Хоч з вами ми й не бачились в житті —
а всіх я вас відчув. У відчутті
докрикнув голосом до горизонту.

Одважні! Мужні! Дайте вас обнять!
На вас велика відповідальність!
В житті ж вам випало як честь: узять,
розбить, розвергнуть, грізно розметать
фашистських дикунів — війни тотальність.

Усі слова із вашого листа
в душі моїй гримлять, як сурми срібні.
Червона Армія іде, зроста!
Звільняєте ви села і міста,
за землі ви б'єтесь — удобні, хлібні.

За землі ви б'єтесь, за рідний люд,
щоб міг він щасно жити на свободі.
Ще відбудуєм шахти й Дніпробуд!
І ваш патріотизм, геройство, труд —
безсмертні стануть в рідному народі.

Тримайте ж високо звання бійця!
Вперед несіте прапор перемоги!
Дітей звільняйте, матір і отця!
Як бити ворогів—то до кінця,
самі ж бо не впадуть вони під ноги.

Хитрують вороги. Та хитрість їх
не виведе: орда погине дика!
За Україну, за святе святих—
народів дружбу—ви йдете, за всіх
трудящих світу,—слава ж вам велика!

САЙФІ КУДАШУ

Прийми слова од мене щирії,
ясні, мов зорі угорі...
Ти перший душу взнав Башкирії
після Мажита Гафурі.

Прийми чуття від серця дружнього —
чуття ж не зна перегород...
Тебе і ніжного і мужнього
не може не любити народ.

Твої пісні летять осяяні
в міста, і села, і лани.
Ми в дружбі, в дружбі будем спаяні
в час Вітчизняної війни.

З тобою в дні ці незабутнії
ставав я добрим, молодим.
В душі твоїй живуть могутнії
і Ідукай, і Мурадим.

Твоя душа з мсею сходиться:
Добриню славлю я в піснях,—
Тобі ж Урал - батир приходитьсья
найближчим родичем в віках.

Та родичів у тебе множество —
трудящі, славні, золоті...
Яка краса, коли є тожество
з самим собою у житті!

Тотожнім бути й відрізнятися —
в цьому життя живого суть.
Ти знаєш на кого рівнятися —
тому тебе й народним звуть.

Співаєш пісню оборонною
і славиш свій багатий край.
Ти кобзу любиш ніжнодзвонною,
а я — співаючий курай.

Народів дружбу скрізь підносячи,
близький до українських мас, —
ти в нас, і просячи й не просячи,
береш з того, що дав Тарас.

А я з співцями й кураїстами
співаю твій Башкортостан.
Слова сіяють аметистами —
і Батьківщина, і Ватан.

Башкирська мова сонцем світиться,
Мов повна з вишнями бутель...
В житті ж моїм вона замітиться,
так, як і Біла Ак-Ідель,

як дім з зеленими ялинами,
де йде твоя життєва путь...
Не можна між всіма країнами
мені Башкирію забути!

І дружбу цю твою поетову
й душевнеє твоє добро,
уфімську гору фіолетову
і річку, схожу на Дніпро...

Прийми слова од мене щирії,
ясні, мов зорі угорі...
Ти перший душу взнав Башкирії
після Мажита Гафурі.

світилась хмара. Мутно світ стояв — немов він був просвічений з рентгена... І я зірвався і побіг! Такий, такий же вечір був тому й два роки, як з другом я прощався! Кінь баский подаленів тоді і зник... І строки минули — вдарила війна І друг подав про себе вістку: вся ж країна гордилась ним, який, немов той плуг, в'оравсь у ворога! І кров зміїна круг нього по коліна піднялась... Та друг мій, Ярослав, ще й після того не раз був на устах усіх! Велась жорстока боротьба за Харків. Строго його оточували наші. Все ж нерівні були сили, й Ярославу прийшлося битись в загравах пожеж всю ніч проти восьми. Ще більшу славу він заслужив собі, як врятував людей, що їх збирались саме вішати фашисти. З військом він одвоював село, та й сам погинув... Злішать, злішать мене ця смерть навчає! Вранці я по радіо про тебе, о мій друже, почув — і враз в очах моїх твоя труна заколихалась... Дуже, дуже хотів би я тебе — хоча б в труні, хоч мертвого побачить!

Усе міняється, оновлюється,
рвється...

...І хитався
передо мною катафалк як в сні.
Процесію догнавши, я вглядався

у гроб закритий, хоч і добре знав,
що Ярослав не тут: його ховають
без мене... там... на фронті! Й заридав
оркестр ізнов.

Усе міняється, оновлюється,
рветься,
усе в нові на світі форми
переходить.

І дивно! Сурми грають,
військові йдуть в процесії, а я
(ніяк подвобеності не позбавлюсь!)
дивлюсь, як бурякова течія
зника на заході... І не цікавлюсь —

Над ким ці сурми плакали?
Чого тарілки дзвякали?
І барабан як в груди бив —
хто вік свій одробив?

Та хто ж — хіба потрібно тут питать?
В труні цій воїн — значить той, хто волю,
країни волю боронив! Світать
від нас же стало на весь світ! По полю —
такого розцвіло було квіток! —
братерства й дружби... Вже зоря слов'янства
й на Захід сяяла!.. І ось — не в строк
знялось виття німецького поганства.
Шарпнуло кігтями — і без остач
усіх нас зачепило... Сумно грають
в оркестрі — а мені здається: плач
це з України... Сурми хай ридають!
Хай розговорять горе удови,
і матері, що йдуть за гробом, тужать,

і плачуть — руки простягають... Ви!
трекляті гітлерівці! Не подужать
все 'дно вам нас, ніколи! Так за що ж
ви мучите народ безвинний? Може
од нас ви вищі? благородніш? Лож!
Собаці благородство не pomoже,—
тим більше вовку.

... Мов на лапах вовк —
на заході ощирилася туча.

Упали сумерки. Оркестр замовк,
і стало тихо... Рота Всевобуча
назустріч нам пройшла. Повезли он
білизну в госпіталь на санях. Діти
з собакою пробігли. В хриплий тон
завод загув і стих. Взяло темніти.
І місто на очах мінилось. Сніг
на вулиці одсвічував фосфóром.
Від ліхтаря процесії все біг
вперед промінчик... Сум мені наліг —
і реквієм душа співала хором.

Усе міняється, оновлюється, рветься,
у ранах кров'ю сходить, з туги в груди б'є.
Замулюється мулом, поро́хом береться,
землі сирій всього себе передає.

Усе в нові на світі форми переходить,
перебуває в тьмі — й на сонці — як в раю.
Із краю в край людина світ весь перебродить,
щоб цілу вічність знов одлежувать своєю.

І кожен день, і кожну ясну годину
розгортуються й закривається земля.
І перемелює вона в зубах людину,
як випадковая із хаосу змія.

Та ні, життя тримає строгу послідовність,
і що здається хаосом — є тонкий лад.
В історію поглянь: до боротьби готовність
одсвічує тобі од всіх її свічад.

Готовність стать на битву за свою свободу
народам гнобленим й безправному рабу.
В безсмертя не увійдеш, як не знайдеш броду,
щоб перебрести через правди боротьбу.

Й сама земля — не є змія, а рідна мати,
яка тебе всякчас і носить і глядить...
Законів боротьби нікому не зламати,
закони материнства не перемінить.

І те, що в світі рух іде стрибком, не плавко,
говорить нам: Іди! Лиш наша вірна путь!
П'єш кров, Німеччино, ти, гітлерівська
п'явко?

Ще буде — не турбуйсь! — води тобі
не подадуть!

І здохнеш без води. Народ твій зостанеться,
який, як сам не раб, прокинеться ж
до боротьби.

Усе міняється, оновлюється, рветься,
до світлої іде народоловної доби.

Тобі в крадіжечках — як злодію ведеться.
Та попадешся ж ти, обскубана, як птах.
Усе міняється, виліплюється, мнеться,
мов глина творчая у скульптора в руках.

А скульптор — сам народ, який стоїть,
не гнеться,

добралися до ями й, знявши з плеч
труну, поставили її на глину,
що од країв була.

— Червоний меч!—
тут виступив промовець: — всю країну!—
боронить од фашиста! (Ближній гай
враз зашумів. Упала з криком жінка:
— Труну відкрийте!.. Синку, ручку дай!
О, що зробила вам моя дитинка?
...І друга вслід зайшлась — та не плачем,
а реготом ридання: — Ой, проснися,
Степаночку, проснись!) — Оцим мечем!—
промовець знов: — повинна одсіктися
тевтона голова! На бій стає
вся наша техніка, живії сили.
Нам Коста Надич руку подає
із Югославії! Вже задзвонили
повстанці на розбор свячених тих
ножів у Польщі! Бачка, Закарпаття
кипить!.. Народу гнів ніяк не стих
і в Чехії! Там розлетівся в шмаття
вже не один тиран... Братове! Жить
в віках той житиме, хто Батьківщину
обороняв!

Промовець стих на мить,
на гроб вказав і мовив: — За Україну
замучено Степана... що й не взнать.
І от — привезено його додому.
(При цих словах знов почали ридать
дружина й мати. В м'ороці нічному
стояли ми, як тіні. Мовчазний
мороз нам душу пропікав!) — Герої
не знають страху! Подвиг їх ясний
нас заклика: — На ворога! До зброї!

...Тут гримнув залп. Зчинилося таке,
мов буря всіх крилом своїм торкнула.
І плач, і крик, і стогін!.. І важке
щось попливло у землю... І ковтнула
його могила. Й сипать почали
на нього груддя. Й глухо стугоніла
труна. І крики змішані були
з риданнями оркестра. Лиш ясніла
у небі зірка...

А сурми сумно плакали.
Тарілки дзвінко дзвякали.
І барабан як в груди бив:
ти славно вік свій одробив.

И виплакався ж я!
Не знаю: як і з ким я повертався.
Фосфором блискотіла вся земля...
І реквієм в душі моїй співався...

Усе міняється, оновлюється,
рветься,
у ранах кров'ю сходить, з туги
в груди б'є,
замулюється мулом, порохом
береться,
а потім знов зеленим спід землі
встає.

І як додому я вернувсь: в дворі
в снігу стирчала ще моя лопата.
І прегірка
була темнотна тиша. Лиш вгорі
зеленкувата
блищала зірка...

Блищи, світи і сядь! Ми діждемось,
як заступом своїм в тісну могилу
всіх звірів закопаємо! Ось - ось
їх перекинем силу...

Усе підводиться, встає, росте
й сміється.

Ми битися будемо, бо ми живі!
І мститись ворогу не перестанем!
Аж поки на фашистській голові
ногою ми не станем!

Хоча і тяжко нам,
хоча й болючі жертви —
ми не дамо себе врагам
пожертви!

Я ні до кого в хаті не озвався:
на твёрду постіль кинувсь, щоб заснути.
...І катафалк ув очах колихавсь.—
І було чути —

Усе підводиться, встає, росте
й сміється.

І було чути —

Усе в нові на світі форми
переходить.
І мертвому тобі — живих нас
не убить.

І наче вже Степан устав і ходить,
і Ярослав із ним. Весна! Блакить!

У поле трактори ідуть. І в'ється
співучий жайворон. І молоде
іzza гори на конях покоління
летить сюди. І той, хто їх веде,
говорить: — Вашого уміння
од вас ми позичаємо тепер —
бороти ворога! Стражданням, горем
болів народ. Але народ не вмер —
і німця ми поборемо, поборем!
І наче всі, напившись води,
що винесла їм мати Ярослава
й Степана мати, знов свої ряди
зімкнули й полетіли в бій. І слава
їх супроводила — вгорі, вгорі
аеропланами...

Та тут зненацька
збудився я. Ой темно ж! Ніч. В старі,
в тонкій стіни стукала хижацька
рука сухого сніговія. Сніг
по шибці шарудів... О, що це? Де я?
І раптом все згадав. І вже не міг
склепити вій. Могутня ідея
свободи й справедливості життя
мене піднесла, як в руках дитя, —
і стало видно все, мов на долоні.
Ще будем жити ми — і ти, і я!
Ще пов'ємось як плющ по тій колоні.
Міста ще відбудуєм, ще сади
посадимо, піднімем особовість.
Так згинь же, дух фашистської орди!
Ізгинь і не плямуй людини совість!

Чого ти став, проклятий, на путі?
До чого сатанинська арена

знущань твоїх? Ти ж мертвий у житті!
Ти ж мертвий!

І моторошно в темноті
буран завив, як та сирена...

Послухавши хвилину, знов я ліг.
І так схотілось до Дніпра - Славути!
Зашарудів по шибці сніг...

І було чути —

як сурми там десь плакали,
тарілки тихо дзвюкали,
і барабан все глухо бив:

— Ти славно —

вік —

одробив...

ГРОЗА

В башкирських гóрах я стояв. Урал
дививсь на мене грізно звідусюди.
Від спеки — літній день розхрістав груди
й мовчав... І чулося: як мінерал
іспід землі до мене шепотів;
як золото у надрах ворушилось;
як щось велике тут кругом вершилось
на ворога, що нас узять хотів.

Все ліс та камінь. Між квіток - жарин
дорога йшла то вниз, то знов угору.
І скрізь — наскільки вистачало зору —
на всіх верхів'ях синь, ультрамарин
(коли вони під хмарами), — на всіх
верхів'ях дим блакитно - бірюзовий
(коли вони на сонці)... Ще й по них
персбігав вітрець передгрозовий...

Гроза уже ішла. Але десь там,
далеко! Й інколи на чорній тучі
сліпучий змії звивався — і містам
та селам в серце попадав. Летючі
легкі вітри доносили мені
пожежі запах. Аждаха!¹ — з презирством
кричав я змію: — грайся! На вогні
згориш! Ой не змагайся з богатирством!

¹ Змія (башк.).

У легендарного Кахим - туре,
що переслідував Наполеона,
раз вирвалось із уст: — Нехай умре
навіки ворог наш! У три прокльона
його клянем! На бій, за Батьківщину,
за тонкостанную свою стаєм,
на бій, жорстокий бій аж до загину!
Хай илькяём, нэзек билькяём¹.

О ти, братерська богатирська мово!
Хоч рідний край лиш в мене на устах,—
не можу я твоє башкирське слово
не полюбить, воно ж неначе птах
в душі моїй: в потрібную хвилину
само злітає вгору.—Аждаха!—
лиш так назву я фріца. Хай здиха
за те, що мучив нашу Україну!

Ліворуч, там, де степ,— все темні плями.
Немов би взяв струснув хто чорний мак...
То — Ішімбай, а з ним Стерлітамак.
То нафтові озера, вишки, ями...
На сонці блискали вони й співали:
— Ми спід землі тут силу дістаєм,
щоб вороги попадали й не встали!
Хай илькяём, нэзек билькяём!

...Мов щось мене торкнуло — й я ще вище
на гору видерся. Яка ж краса!
Здорове будь, могутнє родовище
вогню підземного, що не згаса!
Твоя недремність — рідна ж нам, отецька.
У тебе й люди — радість бо сама.

¹ Башкирський вислів, що означає приблизно таке:
життя свого не пожаліємо за батьківщину тонкостанну.

Такої музики ніде нема,
як шум машин заводів Белорецька.

Я був на тих заводах. Бачив я
таких людей, в яких самовідданість —
це совість, честь, це вся душа твоя.
От в цім є наша перша первозваність
поміж усіх народів! (Я зірвав
із дерева червоний горобинець —
попробувать на смак...) Багато дав
труда свого Уралу й українець.

Праворуч глянув я: біля Авзяна
золотоносна жила, як кудель,
в землі згорнулась. Річка Ак-Ідель,
ця гордість гордая Башкортостана,
текла велично. Що по оден бік
її від бур оберігали гори —
(такі як Яман-Тау), — й Ірандик
по другий... В них просіки ж, коридори!

І скрізь просіками машини бігли —
в Магнітогорськ, Челябінськ. А суниць
в лісах, черемхи, що на сонці стигли!
Та на заводах — оборони міць
ще швидше вистигала. І літала
над горами упевненість якась.
...Сім'я орлина з скелі он знялась
й на захід подалася від Урала.

На Захід мчать богатирі щодня.
Там на полях моєї України
виборюється щастя для людини
й свобода... Грохит! Буря! На коня,

я бачу, скочив сам Кахим - туре
і замахнувся шаблею... По хмарі
блискучим пальцем хтось черкнув: старе
умре! — в останньому від нас ударі!

Ударив грім і повторивсь не раз
обвалами у гóрах... І закрапав
краплинами важкими дощ... І враз
на Заході мені відкрилось: дряпав
своїми кігтями неситий звір
обличчя матері моєї... Й кинувсь
до неї з криком я! Тут грім розкинувся
і струсонув усі підніжжя гір...

І впав і завалився світ увесь!
І ніби артилерія гриміла.
І бомби падали. І в мряці десь
тут коло мене вже ріка стриміла
униз — і німців трупи в ній крутились
і в прірву ринули з водою... Гнів
народу нашого страшний! Родились
богатирі у нас нечуваних ще днів.

...І вже як потім вщухло й як блакить
продерлася крізь хмари й приснув з нею
і сонця сміх, — я вбачив: над моєю
країною веселка! Аж тремтить —
так сяяла, раділа кольористо...
Вона казала: — Звіра ми уб'єм!
Вітчизно - мамо! Рідна! Урочисто
синовню клятву на шаблях даєм:
тобі ми щастя золоте скуєм!
Хай илькяём, нэзек билькяём!

Липень 1943 р.

ХАРКІВ

Ще кулемет за містом десь татакав,
як нас вже Харків радо зустрічав.
Погнутий він, покручений стирчав...
Такими взяв би я слізьми заплакав!
Таким би криком закричав!

Але не час оплакувать руїни:
пора відплати, помсти настає.
Мій дух на доброту не розтає.
Запеклось кров'ю серце України —
запеклось і моє.

Рукою ворога — наругам грізним
було віддано місто. Час минав.
В неволі брат мій падав і стогнав,
Я в Харкові ще більше став залізним,
як силу свого народу взнав.

Та сила, мов пригнутеє колосся,
через фронти все уклонялась нам.
Ой, важко од повішених дротам!
Ударте в німця — гнівно розрослося —
вогнем спалнув цей поклик тут і там.

І в бій вступила Армія Червона —
за руку Харків вивела на світ.
І всі ідуть: скінчивсь німецький гніт.

І, тулячись до матернього лона,
дитина ручкою дає привіт...

І хочеться сміятися і плакати,
бо радощів у серці через край...

О, сило наша, ворога скарай!

Не цвенькати німцю більше тут, не

дзвякати, —

Це вільний наш радянський край!

ЗА ХАРКОВОМ ВОСКРЕСЛА І ПОЛТАВА

Червоній Армії — любов і слава!
Залізна в неї дужая рука!
Ми розлились, як на весні ріка...
За Харковом воскресла і Полтава, —
і ворог покотився і тіка...
Уже з Ново - Московська й Павлограда
Дніпро там видно, любий наш Дніпро...
Гей, Київ! Фастів! Канівська горо!
Від Армії Червоної порада
й до вас іде — на волю, на добро!..
Червоній Україні — сонця! щастя!
Поглянь: з Москви на неї лється світ...
Усім трудящим на землі привіт!
Нікому ззісти нас тепер не вдасться.
За все ти, враже, нам даси одвіт!

Сьогодні полягло тебе багато.
А ще ж поляже скільки — начувайсь!
Чи кайся, людоїде, чи не кайсь,
а вже коли тебе у руки взято, —
із білим світом, проклятий, прощайсь.
Ми ж підемо вперед, все далі й далі —
аж поки й станемо на рубежах.
Що фріци на землі — який це жах!
Так будемо ж до них гостріш од сталі;
із ними ціле людство на ножах.
Радянській Батьківщині — слава! слава!
Гукає з неба й сонце молоде:
ніде щоб фріца не було, ніде!
За Харковом воскресла і Полтава.
Воскресли ми! Нас Сталін бо веде!

Я УТВЕРЖДАЮСЬ

Я єсть народ, якого Правди сила
ніким звойована ще не була.
Яка біда мене, яка чума косила!—
а сила знову розцвіла.

Щоб жить — ні в кого права не питаюсь.
Щоб жить — я всі кайдани розірву.
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Німеччино! Мене ти пожирала:
як вішала моїх дочок, синів
і як залізо, хліб та вугіль крада...
О, як твій дух осатанів!

Ти думала — тобою весь з'їдаюсь —
та, подавившись, падаєш в траву...
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Я єсть народ, якого Правди сила
ніким звойована ще не була.
Яка біда мене, як чума косила!—
а сила знову розцвіла.

Сини мої, червоні українці,
я буду вас за подвиг прославлять,—
йдіть батькам на допомогу й жінці,
дітей спішіте визволять!

На українських нивах, на російських,
на білоруських — я прошу, молю! —
вбивайте ворогів, злодюг злодійських,
вбивайте без жалю!

Нехай ще в ранах я — я не стидаюсь,
гляжу їх, мов пшеницю ярову.

Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Із ран — нове життя заколоситься,
що з нього світ весь буде подивлять,
яка земля! яке зерно! росиця! —
ну, як же не сіять?

І я сію, крильми розгортаюсь,
своїх орлів скликаю, кличу, зву...

Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Ще буде: неба чистої блакиті,
добробут в нас підніметься, як ртуть,
заблискотять косарки в житі,
заводи загудуть...

І я життям багатим розсвітаюсь,
пушу над сонцем хмару, як брову...

Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Я єсть народ, якого Правди сила
ніким звойована ще не була.

Яка біда мене, яка чума косила! —
а сила знову розцвіла.

Німеччино, тремти! Я розвертаюсь!
Тобі ж кладу я дошку гробову.

Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

К И Ї В

Ти — наша честь, і гордість, і краса.
Як голуб — ніжний, гострий, як коса.
Ти — наша слава, помста за руїни.
Ти — невмируще серце України.

Ах, серце, серце... Ти пережило
найтяжчеє поработіння, зло.
Взяли ж тебе — чужі, іноязикі...
Й гукнуло ти: — Сини мої великі!

Та як же так — щоб не було Дніпра?
Щоб не було дітей моїх добра?
Та як же так — щоб не було Майдана,
Софії, Лаври й булави Богдана?

Це ж наша вся історія свята!
Ніхто її, ніхто не захита!
В могилу ляже прókлята звірота.
І смерть її — нам золоті ворота.

Ті Золоті, що на Валу стоять;
і ті, що вогнекрило гоготять —
проти загарбника і самозванця! —
у серці в нас у кожного радянця.

Ворóта боротьби тебе ведуть
на шлях свободи, на правдиву путь,
через ворота Спаської до Кремлю...
Поверг ти німця - ворога на землю!

Ой, випала ж тобі трудна́я путь,
як хлюпнула фашистська каламуть:
ні дня, ні сонця світу не видати —
ревуть німецькі п'яніі солдати...

Тоді вся кров'ю підплила земля,
бо замість хліба — рózстріл та петля.
Тоді тебе взяла за Людство туга:
на Правду стала чоботом наруга.

Але недовго туга побула —
ти весь напружився, як та стріла.
Колись ти звався: чудодій, кудесник, —
тепер тобі ім'я — лиш месник! месник!

Ти знав: Червона Армія іде.
Влилось тобі уміння молоде, —
і щоб приборкать ворога свавілля —
пішов ти в партизани та в підпілля.

Висока ж твого духа височінь!
Тяжкії твої рани, — одпочинь!
Яких ти мук зазнав, якого болю! —
ти витерпів і вийшов знов на волю.

Ти — наша честь, і гордість, і краса.
Як голуб — ніжний, гострий, як коса.
Ти — наша слава, помста за руїни.
Ти — невмируще серце України.

Ворота боротьби тебе ведуть
на шлях свободи, на правдиву путь,
через ворота Спаської до Кремлю...
Поверг ти німця - ворога на землю!

Не віддамо ж ми рідної землі!
В ній прах священний Муромця Іллі.
Тобі тепер — кругом у світ оконця,
а від Москви — ой сонця! сонця! сонця!

ЗА ТУЧАМИ, ЗА ХМАРАМИ...

За тучами, за хмарами та зливами —
я бачу: сходить ясний день над нивами!
За бурями, за грозами, буранами —
я чую: суд вершиться над тиранами!

Жорстоко з нас загарбники знущалися —
так вдар по них, щоб більш і не пручалися!
Замість душі у них чуланчик жадності —
хай силу визнають нашої нещадності!

Нащо їм люди, нації — о дерево! —
аби щоб їхнє розпухало черево.
Кордони їх — з чужих шальовок рямочка,
тож хай з них не лишиться ні уламочка!

Народи світу! Не мовчіть струдовано:
Європу буде всю перебудовано.
І ваше місце в ній — своє, високеє!
Громіть загарбництво, брудне, жорстокеє!

Народи світу! В боротьбі мужайтесь!
З захисниками Правди ви схожайтесь!
Не вірте багатющому зрадливому —
будуйте ви життя по-справедливому!

В ділах у справедливих ви не длайтесь:
на наш народ очима подивляйтесь,

на наш народ, на нашу душу гожую,
зробіть свою — такою ж бо, похожую.

За тучами, за хмарами та зливами —
я бачу: сходить ясний день над нивами!
Здоров будь, рідний краю мій, гартований!
Тримайсь, як лев, — ти будеш урятований!

Других ти першим рятувати кинешся,
ще кращою одежою одінешся —
і шахтами, й заводами, і доками...
Земними наливаєшся ти соками.

Тож піднімайся, піднімайсь, оновлений!
На вічнім ти фундаменті встановлений!
І хто його хита, із світу збудемо.
Ми будем жить, ми будемо, ми будемо!

СИРІТКА

Ріки ллються в море, море,
сонце ходить аж кипить...
А сирітка — горе! горе! —
та й не знає, де ступить.

Вліво гляне — й ну ридати:
мати спалені лежать...
Вправо гляне — де ж ті хати? —
тільки припічки стоять...

А на шворці брат звисає,
брат Івасик дорогий.
Вітер його повертає
то в один бік, то в другий...

Онде ж обгорілу палю
видно — і кістяк на ній...
Змій з Берліна та з Вестфалю
це зробив — проклятий змії.

У повітрі ж — літо! літо! —
та кому воно тепер?
Німцем скошено все жито,
ворон крила розпростер...

А було ж: як батько косять —
в поле їм обід несу.

Мати там гребуть і носять,
а Івась кричить вівсу:

„Драстуй, вівсе - вівсюгане!
як зернина — чи вдалась?
Ми з тобою два братани:
ти — Овес, а я — Івась“.

А було ж... пасуться вівці...
Через шлях — сонячники.
Мати гладять по голівці,
притулившись до щоки...

І така в душі хвилинка:
працювати б! Жити й жити!
Пропливе десь павутинка...
Мишка в норку пробіжить...

Мати кажуть довгу казку
про Зміюку у норі.
А в полях і дзвону й брязку,
як мантачать косарі...

Мамонько! да люба, рідна!
Знаю я: тебе болить...
Я ж така на світі бідна —
і не знаю, що робить.

Я німецькую звірюку
не розчулила плачем:
я вкусила німця в руку,
як він бив тебе бичем.

Я все рвалась, не мовчала,
та мене він — носакком...

Чула ще, як ти кричала —
потім... світ пішов кругом...

Як прочнулась я — так само:
постріли!.. село в огні!..
Я тебе шукала... Мамо!—
страшно стало тут мені!

Я три дні тебе будила:
мамонько, та встань же, встань!
Розум свій я помутила:
розстаємся у розстань.

Братику! мої пальчата!
Я з петлі б тебе зняла —
рук не здужаю здійняти,
бо й не їла й не пила.

Без води жила я три дні,
там лежала, де дроти.
Ви ж мої єдині, рідні, —
як я можу одійти?

Батько є ще! З Краснодону
нам був звістку передав:
в Армію пішов Червону.
Це ж він, певно, нас згадав.

Напилася б я водиці,
вийшла б з горя, із туми, —
так закидано криниці
матерями та дітьми.

Напилась би з рівчака я,
так од крові в нім вода

і солона і гіркая,
зачервонена, руда.

Це так німець нас споганив
серед літа, у жнива—
за батьків, за партизанів,
за сміливії слова...

Будь він проклятий віднині,
кат, злодійська рука!
Он він полем на машині
з награбованим тіка...

Мамонько! Ну, що робити?
Братику! Хоч ти промов!
Знаю, знаю: німця вбити
за всі муки і за кров.

Тільки як це?— ви скажіте,
я ж знесилена, мала.
За все вами пережите
німця я б огнем пекла!

...Це сказала — та й замовкла,
важко впала на пісок.
Тут зчорнілая, пожовкла
мати шле їй голосок:

— Ти іди, моя сирітко,
в партизанський у загін.
Німця він стріляє мітко,
хай за нас помститься він.

Хай нас прийде поховає,
добрим словом пом'яне,

щастя в них тебе чекає —
ось послухайся мене.

Десь ідуть сюди червоні:
чути — слухай! — добре чуть...
Отоді вже від погоні
німці-звірі не втечуть!

Хай впаде на них прокляття!
Наша сила ще жива!
Любі сестри, миле браття,
підкріпіть мої слова!

І почулися тут крики
з рівчака, з колодязів:
— Проклинаєм їх навіки!
В них — як у гадюки зів!

— В них — як у мокриці око!
В них — як в павука живіт!
І їдять вони жорстоко
й дивляться жорстоко в світ.

І почулися ридання,
і почулися плачі:
— Вмерла я від голодання!
— В мене штик стирчить в плечі!

— А у мене ніж у горлі —
і ніяк я не помру!
Дітки мої славні, орлі, —
вже й шматків вас не зберу!

Тут слід попелу устали
та старі ж, старі діди:

— Ой, страшні часи настали —
німцю клятому годи...

— Ми ж годити не схотіли —
запорожці в нас в роду! —
...І діди аж затремтіли,
затрусилась, як в аду...

Й мати знову: — Ой, Наталю!
Слухай же і пам'ятай:
оцього зняли на палю,
а оцих... і не питай! —

Їх живими — всю родину!
в землю... й стали танцювать.
Кров'ю залили Україну!
Звірем мало німця звать!

Україна ж буде вільна:
візьме долю обома —
голосна, ширококрильна
між народами всіма.

...Голову звела сирітка:
— Пить! ой, пити! хочу пити!
...Десь за лісом б'є зенітка,
сонце сяє аж кипить...

Закричала та й ізнову
головою у пісок.
Коли раптом чує мову —
Івасевий голосок:

— Ти іди, Наталю - квітко,
в партизанський у загін.

Німця він стріляє мітко,
хай за нас помститься він.

Ти не плач — вже наступає
помсти німцям, помсти час:
Сталін силу посилає
на визволення до нас.

З нею батько наш — зенітчик, —
чи не він оце там б'є?
Он згори чужий розвідчик
падає, вогнем стає...

...Голову звела сирітка:
Сталін? батько? — повтори!
...Десь за лісом б'є зенітка,
сонце лється ізгори...

І сирітка тут устала
і з піднесенням новим
мамі й брату одказала
тихим голосом своїм:

— Правда, мамо, правда, рідна:
тільки так уб'ю біду,
де діброва непрохідна —
партизанів я знайду.

— Братику! — сказав до серця, —
я піду, я побіжу —
все про німця-людоджерця
партизанам розкажу!

— Ну, прощайте ви навіки!
Мамо, проведи ж... устань...

Братику, закрий повіки —
розстаємся у розстань.

...Там, де обгоріла паля,
ще земля тряслась, гула...
Уклонилася Наталя,
тихо рушила й пішла.

І пішла вона поволі —
хоч хитається, а йде.
Вітер крутиться у полі,
у стовпах, дротах гуде...

Озирнеться — крик злітає:
— Ой, Івасю дорогий!
Вітер його повертає
то в один бік, то в другий...

А матуся... Ні, не видно! —
тільки чорнії стовпці...
То ж було всміхнеться рідно
і притулиться к щоці...

То ж було — і книжка й квітка! —
з мамою до школи йду...
...Десь за лісом б'є зенітка,
вітер рветься на ходу...

І сирітка — горе! горе! —
спотикається, спішить...
Ріки ллються в море, море,
сонце ходить аж кипить...

ЮНІЙ ПОЕТЕСІ

(Юльці Б - й)

Юльцю, Юльцю, що з тобою?
Ти все ходиш як у сні —
то з прозорою журбою,
то з капризом на пісні.

Руки всі твої охочі
й граціозні хоч чудисьь.
А примруженії очі
дивляться туди кудисьь...

То стрибнеш, то підтанцюєш —
да таким, брат, молодцем!
Потім сядеш і працюєш
на папері олівцем.

Щось напишеш, хутко встанеш,
довго слиниш олівець, —
і душею вся розтанеш,
усміхнешся, як творець.

Ех, якби надрукуватись!
...Відступивши від стола,
станеш пильно придивлятись
до того, що подала.

„Було в матері три дочки —
партизанки... Сніг, зима...“
На папері два рядочки,
двох останніх ще нема.

Знов сіда писати Юльця.
В неї хмуриться брова...
Збоку вбік хитає стульця,
такт ногою одбива.

„Билися ж на полі бою,
за Україну полягли...“
Юльцю, Юльцю, що з тобою?
В тебе сльози потекли.

В сліз — ні совісті, ні стриму,
мов таке їм на роду:
капають собі на риму,
наче дощ на резеду.

Сльози рукавом утерши,
знов по римі йдеш як вброд...
Це твої творіння перші
і ридання за народ.

Бо ж відчула біль народу —
як точили з нього кров.
„Бий фашистську породу!“
пишеш ти... й ридаєш знов.

Очі в тебе — наче плеса,
що на сонці — тільки блись...
Українська поетеса,
Юльцю, будеш ти колись.

**Ірландському письменникові
ШОН О'КЕЙСІ**

„... хороший, роботящий та чесний люд південно-західної Англії все більше і більше зближується з своїми товаришами з Дніпра, Волги й Дона“.

Шон О'Кейсі. Лист із Англії.
„Новый Мир“, 1943, кн. 4.

Шон О'Кейсі! Шон О'Кейсі! —
серце к серцю — рухи стрічні...
Поміж нас в постійнім рейсі
токи дружби електричні.

Шон О'Кейсі! Дружби токи —
вічні, вічні, не пропащі.
Поміж нас нема протоки:
тут трудящі — там трудящі.

Ти знайомиш люд свій чесний
з нашим чесним та могутнім.
Ти апостол пречудесний,
що пройнявсь увесь майбутнім.

Грізно голос ти підносиш
проти німця - людожера,
кулями - словами косиш,
в яд свої вмочаєш пера.

Ти в звертаннях досягаєш
мужнього, дзвінкого тону,

бо до друзів промовляєш,
що з Дніпра, од Волги й Дону.

Друзі з Волги та із Дону,
друзі од Дніпра - Славути
йдуть до 'дного унісону:
всім народам в щасті бути!

Так почуй слова зірчаті
у одвіт, у одвічання,
що мов гусли яровчаті
ще й російського звучання; —

Так почуй, як ми рубали
ворогів на їх ричання!
Славу грали нам цимбали
білоруського звучання; —

Так почуй же нашу мову,
мову серця розкривання,
як бандуру, як кленову
українського звучання.

— Як прийять затори шлюзу —
скільки доброго поллється!
Що є краще від союзу? —
Цвітом хай між нас цвітеться...

Море нас ділило строго,
поміж нас зростали хащі.
А тепер вони — до чого? —
тут трудящі — там трудящі.

Шон О'Кейсі! Шон О'Кейсі! —
серце к серцю — рухи стрічні...

поміж нас в постійнім рейсі
токи дружби електричні.

Край мій, що в вогні найтяжчим,
на устах народів світу.
Передай своїм трудящим
ти від нас слова привіту!

Богатирство, чорнобрів'я —
ось краса мого народу!
...По землі твоїй ходив я,
з Темзи пробував я воду.

Пив з твоїх джерел культури,
де здоров'я ходить - бродить...
Ах, до нашої статури
особливо ж це підходить!

Як закінчимо походи,
як тяжкі загоїм рани, —
всі трудящії народи
зійдуться, як океани.

Океани все хлюпочуть,
в думках кожної години,
бо вони лиш сонця хочуть,
щастя - волі для людини.

Океани! океани!
хлюпочіте ж одночасно! —
і розійдуться тумани
і на світі буде ясно...

С Л О В О

Слово наше рідне!
Ти сьогодні зазвучало
як початок, як начало,
як озброєння всім видне,
слово наше рідне!

Тож цвілась калина,
червоніла, достигала,
всьому світу заявляла:
я — країна Україна,
на горі калина!

А Вкраїни ж мова —
мов те сонце дзвінкотюче,
мов те золото котюче,
вся і давність і обнова —
українська мова.

Та раптом з Берліна
дикі орди налетіли,
Україну вбить хотіли
й нашу мову солов'їну —
дикуни з Берліна.

Слово ж наше рідне!
Ти німоті не далось,
озернилось, як колосся,

стало бойове і гідне —
слово наше рідне.

Ти в тяжкі хвилини
у підпіллі жить звикало,
проти німця закликало,
промовляло до людини —
і в тяжкі хвилини.

Гарне ж ти на вроду.
Бо ти єсть не всепрощення:
ти в боях пройшло хрещення —
слово мужнього народу,
що не дрогне з роду.

Ми в тобі знаходим:
блиски гроз і цвіт задуми,
пісні дзвін, моральність думи,
ми в похід з тобою ходим —
все в тобі знаходим.

Розцвітай же, слово,
і в родині, і у школі,
й на заводі, і у полі
пречудесно, пречудово —
розцвітай же, слово!

Хай ізнов калина
червоніє, достигає,
всьому світу заявляє:
я — країна Україна —
на горі калина!

ГЕРОЇ ДНІПРА

І, відступаючи, ще огризався
огидний звір поранений. Давався
нелегко німцям відступ. Час прийшов
одсікти гидрі голови і жала!
Червона Армія ізнов і знов
на фронтів йшла і до Дніпра їх гнала.

Ой, Дніпре! Підтримай нас в обороні!
Тебе всі люблять воїни червоні,
у тебе вірять, як в богатиря.
Усі ми сповнені до німця люті.
Веде нас Сталін, що над ним зоря,
цвіте в салюті...

І ось надвечір раз... аж ген заблисло!
Невже дійшли? У грудях дух затисло...
Ах, сила, що тече і не стіка
(дійшли, дійшли вже!), сила широченна!
То ж наша українська ріка
священна!

Дніпре! Дай своїм синам
рідну воду пити,
накажи ти ясенам
дужче шелестіти,
щоб у сизій димці
не почули німці,

як до тебе нам ступити,
як переступити.

Так говорили воїни червоні.
А за Дніпром, в небесній оболоні
сам Київ із туману проступав —
то тут, то там... немов би хто розвішав
квартили в хмарах. Та раптом іній пав
і морок погустішав.

Дніпре! Грізно ти зведи
свої брови хмурі.
Ще з твоєї синь-води
зарегочуть бурі.

А покищо — тихо!
Готуй німцям лихо.
Сили ж у твоїй статурі —
як в того буй-турі!

І окопались наші зліва, справа.
Із німцями остання переправа
уткнулась на тім боці. Гомінкі
від нас метнулись постріли. Зостались
в човнах убиті, — інші ж, мов жуки,
розлізлися і поховались.

І стало тихо скрізь! Осінні зорі
заколихались у Дніпрі. В дозорі
червоний місяць став. Всі рвались в бій,
але із уст в уста пішло передавання
наказу: готуватися як стій
до форсування.

Ой, місяцю, посвіти,
світи якомога.

Час на Київ нам іти,
ми вже у порога.

Нам на правий плести.
Ворога засісти!
Згинь, німото вбога:
наша перемога!

І в тиші поклялись гвардійці люто
помститися над ворогом. Славуто!
Твою п'ємо ми воду — й кожен з нас
приймає в себе силу Муромця й Добрині.
Ми радо йдем на бій в цей грізний час
за волю України!

І стали зв'язувать плоти безшумно
з колод, лози й снопів. Дерева сумно
свою розмову в берегах вели.
Враз подано команду, ледве чуту:
— Сідайте!.. ну, щастя!.. — і попливли
через Славуту.

Дніпре! Дай своїм синам
в цім удачу мати.
Накажи ти ясенам
з вітром розмовляти,
щоб у сизій димці
не почули німці,
як нам хвилі розгортати,
як перепливати.

Ще ніч — а недалеко до світання.
Ніяк не ждали німці форсування.
І схаменулися вони і залп дали,
ще й другий... Все ж німота — мов стерялась:
плоти ж бо не в одному місці йшли,
та й наша артилерія озвалась.

І закипів Дніпро! Такої бучі
не бачили ще воїни могучі.
Від залітання бомб, розриву мін
вода з глибин злітала як букети...
Тут стогін ранених, там брязк і дзвін,
аероплани і ракети!

Понад плотами ж кулі все свистали.
Та наші вже до правого пристали.
І окопались там і залягли,
по шанцях ворога вогонь відкрили.
На поміч їм — понтони попливли
щосили...

В атаку німці кидались аж тричі —
та тричі й падали. В повітрі свічі
повисли — й капала з них біла кров...
Прожекторами небо пописало!
Ворожу силу до самих основ
від сили нашої стрясало!

І потрясло! І потрясло навіки!
Текло ворожої там крові ріки.
Пора німоту знищити, пора!
Навчились ми перемагати. До зброї!
І нареклись героями Дніпра
червоні воїни - герої.

Нечуване ще в військовій науці! —
Дніпро перейдене і в Кременчуці,
і вище Києва і нижче — там,
де височить Тарасова Могила.
Ми добре показали ворогам
що є уміння в нас і сила!

Дніпро! З цим словом все ми уявляєм:
в історії одміни з рідним краєм,
Хмельницького одвертість до Москви,
Шевченка гнів проти німоти й пана,
спів Гоголя, спорідненість Неви,
і в Жовтні — пісня наша полум'яна.

Дніпре! Будь благословен
за те, що звершилось!
Скільки дорогих імен
на тобі родилось!
Згинь, німото вбога:
наша перемога!
Богатирство появилось —
сонце засвітилось!

НАША СЛАВА

Ти грими, наша славо, по світу,
рідне слово, дзвени, голосне:
іспід гніту ми встали, спід гніту,
і над нами вже сонце ясне.

Сонце! сонце! — на гори й долини.
Сонце! сонце! — на води й поля.
Хай живе в вільній праці людини
України земля!

Ти мужній, наша сило й завзяття!
Не втихай, чуття помсти святе!
Всім загарбникам лютим прокляття —
їх мов вітром сьогодні мете...

Вітер! вітер! — це наші набої.
Вітер! вітер! — на німців услід.
В бур'янах, кропиві, звіробої
заросте по них слід...

Океаном ненависті хлюпнем!
Ворогів ще не так полоснем!
Богатирськи ногою притупнем:
будем жить — аж світами труснем!

Жити! жити! — із сонцем, віконцем, —
Жити! жити! — з дверима у світ.

Перегнать всіх конем - перегонцем
що є краще, як цей заповіт?

Гине, згине загарбник жорстокий.
В нього серце — посохлий пустир...
Ой, великий народ і глибокий,
український народ - богатир!

Що нам ріки? йдемо перебродом.
Що нам орди? в нас меч у руках.
Разом з братнім російським народом
ми безсмертні в віках.

Плинуть вулиці, квітнуть багато —
чи то річки біжить бистрина?
Ні, то вийшли всі люди на свято
й про Вождя наша пісня луна.

Сталін! Сталін! — це сила і змога.
Сталін! Сталін! — це Правда й Любов.
Перемога у нас, перемога, —
і над нами вже сонце ізнов!

ХРЕЩАТИЦЬКА

Люба сестронька, милий братику,
попрацюємо на Хрещатику!
Ви з того кінця, ми з цього кінця,
труд освітить нас, наче ті сонця.

Розбиратимем і носитимем,
пісню в серденьку колоситимем, —
ви з того кінця, ми з цього кінця,
труд освітить нас, наче ті сонця.

Проклинаємо силу Змієву,
що подіяла рани Києву!
Ранам Києва є загоїни,
що червонії ж наші воїни.

Наші воїни та преславнії
за кордони йдуть за державнії —
на Німеччину ще й на золову,
цілять німчика в саму голову.

Орда дикая в яму котиться,
нам у далечінь шлях золотиться.
Рости, дерево, течи, річенько,
усміхни, народ, своє личенько!

Вже в Москву ідуть за порадою
вся союзная влада з владою, —

влада з владою, роди з родами,
та щоб мир мирить між народами.

Будуть мир мирить, нас ізгадувать,
в Київ думкою та й заглядувать,
де з Ватутіним — з шаблею в руці —
німця били ми на Дніпрі - ріці...

Люба сестронько, милий братику,
попрацюємо на Хрещатику!—
Ви з того кінця, ми з цього кінця,
труд освітить нас, наче ті сонця.

З М І С Т

	Стор.
Ми йдемо на бій .	5
Тобі, народе любий мій	6
„Свиня - наполеончик“	8
Як Сталін нас кликав до бою	10
За землю радянську .	13
Тебе ми знищим — чорт з тобою	21
Він не сказав ні слова	26
Пісня про Зою Космодем'янську	29
Люба Земська .	30
Фашистській Німеччині	35
Голос матері .	37
В безсонну ніч (Думи про Україну)	40
Мій народ .	43
Україна бореться	46
Весна (1942)	48
Матері забуть не можу	52
Правдивим будь	55
Червона Армія — любов народа	56
День настане	59
Українському народові	61
Саратов .	64
Єврейському народові	66
Прийшлося їм висвистувать	69
Радійте, співайте!	72
Відповідь бійцям на фронт .	74
Сайфі Кудашу	76

	Стор.
Похорон друга .	78
Гроза	89
Харків	93
За Харковом воскресла і Полтава	95
Я утверждаюсь	96
Київ	98
За тучами, за хмарами	100
Сирітка	102
Юній поетесі	110
Шон О'Кейсі	112
Слово .	115
Герої Дніпра	117
Наша слава	122
Хрещатицька	124

Редактор М. Терещенко

Художник М. Брязкун

Павло Тычина — Стихотворения

(На украинском языке)

7 крб.